

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

Вдовиченко Георгій Валерійович

УДК 130.2(091)(477)"1920/1930"

**ФІЛОСОФІЯ КУЛЬТУРИ ЯК НАПРЯМ
ФІЛОСОФСЬКОЇ ДУМКИ УКРАЇНИ 20-30-Х РР. ХХ СТ.
(ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ)**

Спеціальність 09.00.05 – історія філософії

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора філософських наук

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі української філософії та культури філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Науковий консультант: доктор філософських наук, професор
Огородник Іван Васильович.

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, доцент
Кузьміна Світлана Леонідівна,
Таврійський національний університет
імені В.І. Вернадського,
директор Навчально-наукового інституту
філології та журналістики;

доктор філософських наук, професор
Мозгова Наталія Григорівна,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова,
завідувач кафедри філософії;

доктор філософських наук
Поліщук Ніна Павлівна,
Інститут філософії ім. Г.С. Сковороди
НАН України,
провідний науковий співробітник.

Захист відбудеться "28" лютого 2018 р. о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.27 у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 60, ауд. 330.

З дисертацією можна ознайомитись у Науковій бібліотеці імені М.Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 58, зала № 12.

Автореферат розісланий "23" січня 2018 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

В.Ю. Крикун

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Звернення багатьох учених у другій половині ХХ - на початку ХХІ ст. до маловідомої творчої спадщини репресованих в УСРР діячів "Розстріляного Відродження" мало позитивні наслідки для розвитку вітчизняної гуманітаристики. Однак науковий доробок філософів УСРР, як-от наукових співробітників Українського інституту марксизму-ленізму (УІМЛ) і Всеукраїнської асоціації марксо-ленінських науково-дослідних інститутів (ВУАМЛІН), і дотепер лише частково відомий вузькому колу фахівців. Чекають на комплексне вивчення й досі не перевидані наукові здобутки плеяди цих, репресованих у 30-х рр. ХХ ст., творців української радянської філософії: О. Бервицького, В. Берковича, Я. Білика, Н. Білярчика, В. Бона, П. Демчука, І. Очинського, С. Семковського (Бронштейна), Т. Степового (Діденка), В. Юринця, - та багатьох інших. Більш ніж сімдесят років однією з найнедослідженіших сторінок наукової діяльності всіх цих мислителів - провідних представників харківської й київської філософських шкіл, залишається їх місце та роль у формуванні філософії культури як напряму філософської думки УСРР 20-30-х рр. ХХ ст.

Важливою проблемою вивчення історії філософії України й розвитку цієї науки є віддавна назріла потреба в системному розгляді здобутків фахового осмислення в українській радянській філософії епохи "Розстріляного Відродження" широкого спектра тем з історії й теорії вітчизняних та зарубіжних науки, культурно-мистецького і суспільно-політичного життя. Принципово важливим є визначення внеску філософів УСРР 20-30-х рр. ХХ ст. до вивчення як цієї, так і інших, не менш значущих, епох у історії вітчизняних культуро-, націо- й державотворення в контексті фахового аналізу та розроблення ними спадщини української й світової культурфілософської думки. Виконання вказаного розгляду в цій роботі покликане докорінно переглянути усталене в 40-80-і рр. ХХ ст. й досі відтворюване упередження про нерозробленість культурфілософії в філософській думці УСРР, як і її винятково марксистсько-ленінську ідейну спрямованість. Вагомим внеском до справи повернення імен філософів УСРР і їх спадщини до історії вітчизняної науки є доробок співробітників Інституту філософії ім. Г. Сковороди АН УРСР, передусім ряд публікацій у збірниках наукових праць 1959 - 1980 рр. і колективних монографіях 1966 - 1990 рр.

Опубліковані в чотирьох перших зі згаданих збірників: "З історії вітчизняної філософської та суспільно-політичної думки" (1959), "З історії філософської думки на Україні" (1965), "З історії філософії на Україні" (1967), "З історії філософії і соціології на Україні" (1968), - тринадцять статей знаних фахівців з історії філософії України, у першу чергу В. Горського, В. Євдокименка, І. Іваньо та М. Ющманова, відобразили розпочату в

згаданому інституті з середини 50-х рр. XX ст. системну роботу з вибірково дозволеного владою повернення до наукового обігу доробку репресованих сталінським режимом діячів "філософського фронту" УСРР. У згаданих монографіях, насамперед трьох перших з них: "Нарис історії філософії на Україні" (1966), "Розвиток філософії в Українській РСР" (1968) та "Торжество ленінських філософських ідей на Україні" (1969), - оприлюднено перші спроби системного аналізу філософії УСРР епохи "Розстріляного Відродження". Їм властиві суттєві упущення, головним чином доволі заповлізоване і фактографічно неповне висвітлення об'єкту дослідження, в першу чергу спадщини найактивніших дослідників та розробників культурфілософської тематики - академіка Всеукраїнської Академії наук у Києві (ВУАН) Володимира Юринця й члена-кореспондента ВУАН Петра Демчука.

Саме з першим із них пов'язане привертання уваги учених Інституту філософії ім. Г. Сковороди АН УРСР у 60-80-х рр. XX ст. до розвитку культурфілософії як напряму філософії УСРР. Підтвердженням цього є низка юринцезнавчих праць І. Іваньо, насамперед стаття "Володимир Юринець - дослідник мистецтва" (1970), в яких, у контексті системного аналізу наукової діяльності В. Юринця, розпочато й вивчення розробляння ним власної філософії культури. Якщо науковці УРСР вбачали у дослідженні доробку репресованих філософів УСРР спробу повернення їх прізвищ до науки лише як ортодоксальних марксистів-ленінців, то вчені діаспори піддали критиці здобутки філософів УСРР саме як радянських науковців. Однак тема цієї роботи не стала предметом системного історико-філософського розгляду ані в УРСР, ані в Україні й світі у 50-х рр. XX - 10-х рр. XXI ст. Розпочате в кінці епохи брежнєвського "застою", зниження фахового зацікавлення історією "філософського фронту" УСРР повільно спиняється впродовж останніх десятиліть завдяки низці українських істориків філософії, передусім: В. Білодіда, Н. Галань, І. Козія, С. Кудри, І. Огородника, М. Роженка, М. Ткачук, І. Шудрика та Я. Юринець, - які, по суті, також залишили поза увагою розвиток української радянської культурфілософської думки.

Зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана в межах комплексних наукових програм Київського національного університету імені Тараса Шевченка "Наукові проблеми сталого державного розвитку України" (2006 - 2010) і "Модернізація суспільного розвитку України в умовах світових процесів глобалізації"; науково-дослідних тем філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка 06БФ041- 01 "Філософія та політологія у структурі сучасного соціогуманітарного знання" (2006 - 2010) та 11БФ041- 01 "Філософсько-світоглядні та політологічні аспекти гуманітарного розвитку сучасного суспільства"; науково-дослідної тематики кафедри української філософії та культури філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Метою дисертаційної роботи є з'ясування історії та підсумків розвитку філософії

культури як напряму філософської думки УСРР 20-30-х рр. ХХ ст. на основі комплексного аналізу наукової спадщини, передусім культурфілософських пошуків, ідей і вчень, представників харківської та київської філософських шкіл епохи "Розстріляного Відродження".

Відповідно до мети дослідження були поставлені такі дослідницькі **завдання**:

- з'ясувати результати наукового дослідження в другій половині ХХ - на початку ХХІ ст. філософії культури як напряму філософської думки УСРР 20-30-х рр. ХХ ст.;
- комплексно проаналізувати історію філософії культури як напряму філософської думки УСРР 20-30-х рр. ХХ ст. - визначити та дослідити її: галузі формування, напрями розвитку, чільних представників і основні здобутки;
- з'ясувати вплив розроблених у культурно-мистецькому і суспільно-політичному житті УСРР 20-30-х рр. ХХ ст. культурфілософських ідей і вчень на розвиток філософії культури як напряму філософії УСРР того ж періоду;
- встановити і дослідити результати розроблення філософами УСРР 20-30-х рр. ХХ ст. проблематики філософії культури у їх дослідженнях з марксистсько-ленінської філософії;
- встановити і дослідити результати розроблення філософами УСРР 20-30-х рр. ХХ ст. проблематики філософії культури у їх дослідженнях з історії українських філософської та суспільно-політичної думок;
- встановити і дослідити результати розроблення філософами УСРР 20-30-х рр. ХХ ст. проблематики філософії культури у їх дослідженнях з історії зарубіжних філософської та суспільно-політичної думок;
- з'ясувати місце і роль академіка ВУАН, професора філософії В. Юринця в історії українських філософії та філософії культури;
- розкрити внесок академіка ВУАН, професора філософії В. Юринця до українських філософії і філософії культури;
- дослідити процес критики і засудження в УСРР наукових здобутків академіка ВУАН, професора філософії В. Юринця;
- з'ясувати місце і роль члена-кореспондента ВУАН, професора філософії П. Демчука в історії українських філософії і філософії культури;
- розкрити внесок члена-кореспондента ВУАН, професора філософії П. Демчука до українських філософії і філософії культури;
- дослідити процес критики і засудження в УСРР наукових здобутків члена-кореспондента ВУАН, професора філософії П. Демчука.

Об'єктом дослідження є філософія УСРР 20-30-х рр. ХХ ст., а саме науковий доробок представників харківської і київської філософських шкіл епохи "Розстріляного Відродження".

Предметом дослідження є філософія культури як напрям філософської думки УСРР 20-30-х рр. ХХ ст., а саме культурфілософські пошуки, ідеї та вчення представників харківської й київської філософських шкіл епохи "Розстріляного Відродження".

Методологічну основу дисертаційної роботи складає сполучення класичних, модерних та постмодерних методологічних засад наукових досліджень і комплекс загальнофілософських, загальнонаукових та спеціальних методів з метою забезпечення всебічності наукового пошуку. Засновуючи його на чільних класичних принципах наукового пізнання - історизму, об'єктивності й системності, та задіюючи історичний і логічний загальні методи наукового пізнання, автор дослідження спирався на всебічно апробовані в новій вітчизняній філософській думці основні недескриптивні методологічні підходи. Осмислюючи здобутки тематично-персонального аналізу життя і наукової діяльності В. Юринця, П. Демчука й їх колег крізь призму методу вивчення історії філософської думки у контексті історії національної культури, автор дослідження сполучив їх із провідними підсумками проблемно-категоріального аналізу українського та західноєвропейського соціокультурного досвіду модерну та авангарду в вітчизняній і зарубіжній культурфілософській думці. Крім уже згаданих основних методів історико-філософської науки, задіяно методи системного, ситуаційного й контекстологічного вивчення наукових текстів представників харківської і київської філософських шкіл епохи "Розстріляного Відродження". Аналіз їх культурфілософування здійснено і в контексті задіяння методів порівняльно-історичного та структурно-функціонального аналізів.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в виконанні першого комплексного історико-філософського аналізу філософії культури як напряму філософської думки УСРР 20-30-х рр. ХХ ст. на основі системного дослідження наукової спадщини представників харківської і київської філософських шкіл епохи "Розстріляного Відродження".

У дисертаційному дослідженні отримані та обґрунтовані наукові результати, які конкретизуються в таких **положеннях, що виносяться на захист**:

Вперше:

□ Системно розглянуто здобутки двох основних етапів вивчення філософії УСРР 20-30-х рр. ХХ ст. у другій половині ХХ - на початку ХХІ ст.: 1). в СРСР (УРСР, РРФСР, МРСР) і за кордоном у 50-80-х рр. ХХ ст.; 2). в Україні та за кордоном у 90-х рр. ХХ ст. - 10-х рр. ХХІ ст. Перше комплексне дослідження представляючих ці етапи двох масивів праць у складі більш ніж ста тридцяти публікацій майже ста вчених засвідчило, що філософія культури як напрям філософії УСРР 20-30-х рр. ХХ ст. не стала об'єктом системного вивчення. Провідну роль у проведенні цих досліджень відіграли окремі науковці Інституту філософії ім. Г. Сковороди АН УРСР, у першу чергу І. Іваньо. Він констатував розроблення В. Юринцем

філософії культури та дослідив ряд її складників, які, як і постать та науковий доробок В. Юринця, не раз опинялись у полі зору вчених УРСР, української діаспори та в Україні й за кордоном після розпаду СРСР.

□ З'ясовано, що філософія культури як напрям філософії УСРР 20-30-х рр. ХХ ст. розроблялась у більш ніж ста тридцяти працях понад двадцяти діячів харківської і київської філософських шкіл по напрямках: 1). вивчення та розроблення філософії культури марксизму, 2). дослідження вчень провідних діячів ВКП(б) та КП(б)У про радянське національно-культурне будівництво, 3). дослідження специфіки розвитку української культури ХVIII - першої третини ХХ ст., 4). висвітлення культурфілософських ідей діячів української культури того ж періоду, 5). критичне аналізування культурфілософських ідей та вчень в українських філософії й суспільно-політичній думці діаспори і УСРР; 6). дослідження західноєвропейської соціокультурної кризи кінця ХІХ- першої третини ХХ ст., 7). висвітлення вчень зарубіжних культурфілософів того ж часу, 8). критичне аналізування культурфілософських ідей у зарубіжній суспільно-політичній думці того ж часу.

□ Комплексно досліджено формування філософії культури як напрямку філософії УСРР 20-30-х рр. ХХ ст. і встановлено, що центром її розвитку була харківська філософська школа, ядром якої стала група співробітників філософсько-соціологічного відділення УІМЛ та Інституту філософії і природознавства ВУАМЛІН. Це, в першу чергу, В. Юринець, П. Демчук, С. Семковський, і їх колеги: О. Бервицький, В. Беркович, Я. Білик, Н. Білярчик, Я. Блудов, В. Бон, Т. Степовий та ін., - а також пов'язані з цією школою представники проводу КП(б)У і вчені УІМЛ і ВУАМЛІН М. Скрипник, Є. Гірчак, А. Хвиля й ін. Активну участь у діяльності харківської філософської школи брали окремі представники природничих наук, як-от біолог І. Поляков. Внесок до розроблення філософії культури в філософії УСРР 20-30-х рр. ХХ ст. зробив і ряд діячів київської філософської школи, зокрема члени філософсько-соціологічної секції при кафедрі марксизму-ленінізму в Києві Я. Розанов та І. Очинський.

□ Встановлено, що внесок до розроблення проблем філософії культури у дослідженнях з історії та теорії марксизму-ленінізму зробили: О. Бервицький, Я. Блудов, Є. Гірчак, П. Демчук, І. Очинський, А. Річицький, Я. Розанов, С. Семковський, М. Скрипник, Т. Степовий, А. Хвиля та В. Юринець, - які були змушені перейти у їх розгляді від засад українського націонал-комунізму до ідеології сталінізму. Опрацьовуючи цю тематику саме під час філософської дискусії "діалектиків" та "механістів" і кампанії критики та засудження, з ініціативи Й. Сталіна, теоретиків марксизму Г. Плеханова й О. Богданова і чільних ідеологів ВКП(б) Л. Троцького й М. Бухаріна, вони виступили, переважно, з позиції "діалектиків", але згодом піддали критиці та засудили культурфілософські ідеї і вчення як "діалектиків", так і згаданих теоретиків та ідеологів як антирадянські з виразно просталінської позиції. Аналізуючи культурфілософію марксизму, в основному, в цьому ж ключі, вони, у цілому,

засудили український та "великодержавно-російський" "націоналістичні ухили" провідних діячів КП(б)У й ВКП(б), але були вимушені згодом підтримати наслідуючу та розробляючу другий з цих "ухилів" "теорію про злиття націй" Й. Сталіна.

□ З'ясовано, що внесок до розроблення проблем філософії культури у дослідженнях з історії українських філософії та суспільно-політичної думки зробили: В. Беркович, Ф. Беляєв, Я. Білик, П. Демчук, І. Очинський, І. Поляков, М. Скрипник, Є. Гірчак, А. Хвиля і В. Юринець, - які були змушені перейти у їх вивченні від настанов українського націонал-комунізму до сталінської версії марксизму-ленізму. Чотири останні з них дієво вивчали культурфілософські ідеї і вчення в філософії й суспільно-політичній думці УСРР якраз з націонал-комуністичної позиції. Якщо М. Скрипник та А. Хвиля розробляли з неї культурфілософські версії українського національно-культурного відродження першої третини ХХ ст., то В. Юринець дослідив історію вітчизняних культуро-, націо- та державотворення, в тому числі й "українські історично-політичні програми" ХІХ - першої третини ХХ ст. І. Очинський, В. Юринець, П. Демчук вивчали специфіку вітчизняної культури епох Просвітництва, Романтизму і модерну в світлі аналізу життя та творчості його найвідоміших діячів ХVІІІ - ХХ ст., причому два останні, разом із Я. Біликом та І. Поляковим, піддали критиці культурфілософські ідеї і вчення мислителів діаспори.

□ Встановлено, що внесок до розроблення проблем філософії культури у дослідженнях з історії зарубіжних філософії і суспільно-політичної думки зробили: О. Бервицький, В. Беркович, Н. Білярчик, В. Бон, П. Демчук, І. Поляков, Т. Степовий та В. Юринець, - які були вимушені перейти у їх розгляді від засад українського націонал-комунізму до ідеології сталінізму. Найдокладніше з них розглядаючи західноєвропейську соціокультурну кризу кінця ХІХ - першої третини ХХ ст. на основі синтезу марксизму і нових німецьких філософії і культурфілософії, В. Юринець та П. Демчук здійснили її аналіз крізь призму дослідження кризи "буржуазної філософії" модерну. Вони дослідили культурфілософські ідеї і вчення творців як: позитивізму, класичного психоаналізу, інтуїтивізму, неогегельянства й, передусім, "філософії життя", - так і чільних тогочасних західноєвропейських соціологічних шкіл, зокрема расово-антропологічної, психологічної й "соціології пізнання". В. Юринець і П. Демчук розкрили культурфілософські засновки євромарксизму, націонал-соціалізму та фашизму, відповідні засади двох останніх з яких дослідили і О. Бервицький, В. Бон та В. Поляков, а Т. Степовий і Я. Блудов висвітлили культурфілософські засади: енергетичної, географічної, органічної, расової, - та низки інших теорій суспільства.

□ Комплексно досліджено місце і роль П. Демчука в історії української філософії, а саме відтворено основні етапи "харківського" (1925 - 1934) періоду його науково-педагогічної діяльності. Встановлено, що П. Демчук був провідним представником харківської філософської школи і зробив вагомий внесок до філософії УСРР 20-30-х рр. ХХ ст.

Розроблено бібліографію його творів у складі трьох груп праць з історії і теорії марксизму-ленінізму, історії зарубіжних та українських філософії й суспільно-політичної думки XIX - першої третини XX ст. Беручи активну участь у дискусії "деборінців" та "механістів" і, згодом, у кампанії їх критики й засудження в УСРР, П. Демчук звернув окрему увагу на історію й теорію австрійської і німецької суспільно-політичних думок модерну та західноєвропейської, переважно німецької, філософії модерну, насамперед "філософії життя", і розробив всі українознавчі напрями філософії культури у тогочасній філософії УСРР.

□ З'ясовано, що, аналізуючи зарубіжну філософію культури модерну під впливом німецького марксиста К. Зауерлянда, П. Демчук дослідив кризу "капіталістичного світу" і "буржуазної філософії" модерну. Визнаючи їх, як і К. Зауерлянд, за прояви занепаду монопольного капіталізму в Західній Європі в першій третині XX ст., він докладно дослідив "розклад капіталізму та капіталістичної культури", у світлі аналізу його вивчення німецькими культурфілософами, істориками філософії і філософами модерну, передусім представниками "філософії життя", та культурфілософські ідеї і вчення ідеологів євромарксизму, націонал-соціалізму й фашизму. Протиставляючи російському вектору культуротворення європейський - німецькоцентричний, і обстоюючи ідею європеїзованої соціалістичної "молодої української культури", він дослідив культурфілософські ідеї громадівців М. Зібера й Т. Шевченка та піддав критиці культурфілософські концепції Д. Чижевського й І. Мірчука.

□ Системно досліджено кампанію критики та засудження П. Демчука в УСРР (1931 - 1935) у складі трьох "партійно-філософських" етапів: 1). першого (січень 1931 - січень 1932), 2). другого (червень - липень 1933), 3). третього (січень 1934 - березень 1935), - які полягали у його публічному дискредитуванні як вченого, зокрема як "меншовикуючого ідеаліста" і "ідеолога "войовничого українського фашизму". Дієву участь у цій кампанії брали чимало колег П. Демчука з УІМЛ, ВУАМЛІН і, зокрема, ряд представників проводу КП(б)У. Не раз підданий на першому етапі - на "філософському диспуті" в УІМЛ 1931 р., критиці як "діалектик" - "деборінець", а вже 1932 р. оголошений групою критиків "контрабандистом контрреволюційного троцькізму, соціал-фашизму та націонал-демократизму", П. Демчук був визнаний на третьому етапі цієї кампанії за ідеолога "войовничого українського фашизму", офіційно зарахований до "групи націоналістів і фашистів" НДІ філософії ВУАМЛІН і репресований.

Уточнено:

□ Місце в історії вітчизняної культурфілософії посталих в літературному процесі кінця 10-х - 20-х рр. XX ст. ідей і вчень низки знаних письменників та літературознавців УНР і УСРР: "музагетівців" Ю. Меженка і Д. Загула; "перших хоробрих" В. Елланського, В. Чумака

та Г. Михайличенка, панфутуриста М. Семенка, "пролетарського конструктивіста" В. Поліщука, "активного романтика" М. Хвильового, "неокласика" М. Зерова і "пролетарських реалістів" В. Коряка, Б. Коваленка й С. Щупака, - які виходили у них з ідей українських націонал-патріотизму та, головним чином, націонал-комунізму. Ці ідеї і вчення не мали прямого впливу на філософів УСРР - розробників філософії культури, крім концепції М. Хвильового, яка вплинула на культурфілософію В. Юринця. Разом із тим, ці ідеї та вчення були в полі активної критичної уваги пов'язаних з харківською філософською школою учених і провідних діячів КП(б)У М. Скрипника, Є. Гірчака та А. Хвилі.

Набуло подальшого розвитку:

□ Класифікування та системний аналіз двох умовних періодів науково-педагогічної діяльності В. Юринця - "московського" (1920 - 1925) і "харківського" (1925 - 1935). Встановлено, що В. Юринець був провідним діячем харківської філософської школи й автором єдиного відомого нині культурфілософського вчення в філософській думці УСРР 20-30-х рр. ХХ ст. Продовжено дослідження внеску вченого до українських філософії та філософії культури, як-от розроблено бібліографію понад шістдесяті праць В. Юринця в складі двох груп: 1). з історії та теорії зарубіжної науки, 2). українознавчі. Класифіковано і вивчено всі етапи розвитку тематики його наукового пошуку, а саме: 1). "московський", 2). "перший уїмлівський", 3). "другий уїмлівський", 4). "вуамлінівський", - які засвідчили поєднання ґрунтовних студій з історії й теорії західноєвропейської гуманітаристики та природничих наук з глибоким аналізом вітчизняних філософії, суспільно-політичної думки і літератури модерну.

□ Класифікування та дослідження основних умовних складових філософії культури В. Юринця, а саме: 1). осмислення основних тенденцій українського та зарубіжного культуротворення від первісності до модерну; 2). інтерпретування марксистської історико-матеріалістичної концепції у контексті аналізу марксизму та класичних учень ХVІІ - ХХ ст. про суспільство, державу й право; 3). визначення засад вчення про марксистську критичну думку як "марксіську форму філософії культури" та вчення про форму художнього твору; 4). розробка вчення про "тип соціалістичної культури". Визнаючи історію "української нації" за невід'ємний складник європейської, він обстоював європейський вектор націю-, державо- та культуротворення УСРР. Вбачаючи у культуротворчій діяльності провідний чинник активного впливу надбудови на базис, поясненого ним на прикладі українського літературного процесу модерну і авангарду в контексті апробування свого вчення про марксистську літературну критику як "марксіську форму філософії культури", В. Юринець розробив антисталінську гуманістичну утопію про "стойчну" й "гедонічну" форми "соціалістичної культури".

□ Дослідження кампанії критики та засудження В. Юринця в УСРР (1930 - 1935) у

складі етапів: 1). першого "партійно-літературознавчого" (квітень - грудень 1930), 2). першого "партійно-філософського" (вересень 1930 - травень 1931), 3). другого "партійно-літературознавчого" (травень 1931 - червень 1933), 4). другого "партійно-філософського" (червень 1933 - березень 1935). Активну участь у ній брали чільні представники вищої партійної і державної влади УСРР та провідні діячі її "літературознавчого" і "філософського" "фронтів". Найдокладніше філософію культури В. Юринця розглянули та засудили: на першому етапі - Є. Гірчак, на другому - Ф. Беляєв, на третьому - В. Сухино-Хоменко, й на четвертому - О. Бервицький, - які з подання ЦК КП(б)У визнали його за "меншовикуючого ідеаліста", "теоретика українського войовничого фашизму" і "українського націоналіста". В. Юринця було офіційно зараховано до "групи націоналістів і фашистів" НДІ філософії ВУАМЛІН і репресовано.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що виконаний аналіз філософії культури як напряму філософської думки УСРР 20-30-х рр. ХХ ст. може бути використаний для наукових досліджень у галузі історії вітчизняних філософії та філософії культури, насамперед їх конкретно-історичних періодів та явищ. Результати роботи дозволяють з'ясувати місце та роль харківської і київської філософських шкіл епохи "Розстріляного Відродження" в історії вітчизняних філософії й філософії культури, а отже, плідно сприяти її лише нещодавно розпочатому комплексному відтворенню. Ці ж результати дозволяють скласти цілісне уявлення про розвиток історико-філософських та культурфілософських досліджень науковців філософських установ УІМЛ, ВУАМЛІН та філософсько-соціологічної секції при кафедрі марксизму-ленінізму в Києві. Результати дослідження можуть бути застосовані для підготовки науково-методичного забезпечення нормативних навчальних курсів з історії української філософії, української та зарубіжної культури, у тому числі спеціальних курсів, присвячених історії вітчизняних філософії та філософії культури.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійним дослідженням. Воно здійснено, головним чином, на основі української та зарубіжної україномовної фахової літератури. Всі публікації дисертанта за темою докторської дисертації (монографія, 29 статей та 10 тез матеріалів наукових конференцій) виконані ним самостійно, без співавторів.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дисертаційного дослідження були оприлюднені та обговорені автором під час участі в міжнародних науково-практичних конференціях "Дні науки філософського факультету" (м. Київ, 2006, 2007, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2015, 2016, 2017) та Шевченківському міжнародному літературному конгресі до 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка (м.Київ, 2014).

Основні положення і результати дисертаційної роботи використані автором під час написання розділу "Українська філософська думка у 20-30-ті роки ХХ ст." (1,4 д. а.) до

підручника "Історія української філософії" (К.: Академвидав, 2008; Вид. 2-ге: "Історія української філософії". - К.: ВПЦ "Київський університет", 2008); підготовки навчальних програм і проведення лекційних та практичних занять з курсу "Історія української культури" для студентів і спецкурсів "Проекти вітчизняного культуротворення в літературно-мистецькому житті України ХХ ст." для спеціалістів і магістрів та "Українська культурфілософська думка" для бакалаврів філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Публікації. За результатами дисертаційного дослідження опубліковано: індивідуальну монографію "Культурфілософська спадщина філософів УСРР епохи "Розстріляного Відродження" (29,7 д. а.); 29 статей - у фахових виданнях України, 4 з яких опубліковані у фахових виданнях України, що внесені до міжнародних наукометричних баз; 10 тез виступів на міжнародних науково-практичних конференціях.

Кандидатську дисертацію на тему "Філософсько-культурологічні засновки осмислення феномену людського буття діями українського відродження 20-их років ХХ ст. (М. Г. Хвильовий, М. Г. Куліш, О. С. Курбас)" було захищено в 2001 р., її результати частково наведені в другому розділі дисертації з метою огляду.

Структура дисертаційної роботи. Дисертація складається зі вступу, 4 розділів, 12 підрозділів, висновків і списку використаних джерел. Повний обсяг дисертації становить **411** сторінок, основного тексту - **374** сторінки, списку використаних джерел - 37 сторінок (400 позицій).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** до дисертаційної роботи: обґрунтовано наукову актуальність теми дослідження і його головну наукову проблему; встановлено зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, темами; визначено мету та дослідницькі завдання; сформульовано об'єкт і предмет дослідження та окреслено його методологічну базу; визначено наукову новизну дослідження і перелік положень, що виносяться на захист; обґрунтовано практичне значення результатів дослідження; висвітлено особистий внесок здобувача і апробацію результатів дослідження; поінформовано про наукові публікації автора, що відображають основні результати дисертаційної роботи, і про її структуру.

У **першому розділі "Культурфілософські здобутки філософської думки УСРР 20-30-х рр. ХХ ст. як об'єкт наукового дослідження"**, що складається з двох підрозділів, вперше вивчено проблему дослідження в другій половині ХХ - на початку ХХІ ст. філософії культури як напряму філософії УСРР епохи "Розстріляного Відродження". Вперше класифіковані й комплексно вивчені два етапи розвитку цих студій: 1). у СРСР - в УРСР,

РРФСР, МРСР, і за кордоном у 50-80-х рр. ХХ ст.; 2). в незалежній Україні і за кордоном у 90-х рр. ХХ - 10-х рр. ХХІ ст., - на основі двох відповідних їм масивів досліджень у складі понад ста тридцяти одиниць друкованих матеріалів майже ста вчених з: СРСР, України, Російської Федерації, США, Канади, ФРН, - та інших країн світу.

У підрозділі 1.1. "Дослідження культурфілософських здобутків філософії УСРР 20-30-х рр. ХХ ст. у СРСР і за кордоном: 50-80-і рр. ХХ ст." вперше комплексно проаналізовано перший зі згаданих масивів праць - дослідження культурфілософських здобутків філософії УСРР 20-30-х рр. ХХ ст. у СРСР і за кордоном у 50-80-х рр. ХХ ст., у складі майже сімдесяти одиниць, переважно статей і монографій. Цей масив поділено на такі дві групи досліджень - 1). радянські та 2). зарубіжні. Перша з них складається з двох підгруп: а). видані в УРСР, б). видані в РРФСР і МРСР, - які спільно включають п'ять умовних блоків друкованих видань. Кількісно найбільша перша підгрупа містить такі три блоки праць: 1). дослідження Інституту філософії ім. Г. Сковороди АН УРСР, 2). видання Київського державного університету й інших вишів УРСР, 3). дослідження літературознавців УРСР. До складу першого з блоків входять усі види праць, опубліковані співробітниками згаданого інституту у 50-80-х рр. ХХ ст., насамперед у: п'яти наукових збірниках статей (1959 - 1980), п'яти колективних монографіях (1966 - 1990), журналі "Філософська думка", - і в ряді інших видань цього ж інституту. В складі другого блоку - дослідження, опубліковані науковцями КДУ й інших вишів УРСР у періодичних та інших типах їх видань, а третій блок видань представлений низкою статей і монографій літературознавців УРСР.

Друга підгрупа включає два блоки видань: 1). статті в періодиці Інституту філософії АН МРСР і АН СРСР, 2). публікації у колективних працях Інституту філософії АН СРСР і Відділення суспільних наук АН МРСР з історії філософії СРСР. Друга з виокремлених груп матеріалів включає два умовні блоки видань: 1). дослідження українських філософів діаспори, зокрема статті у "Енциклопедії Українознавства. Словникова частина: в 10 тт." (1955 - 1984), й інші матеріали, 2). статті та праці українських літературознавців діаспори й ряд інших матеріалів. Вивчення цих публікацій засвідчило майже повну недослідженість історії й теорії філософії культури як напряму філософії УСРР 20-30-х рр. ХХ ст. у гуманітаристиці 50-80-х рр. ХХ ст., за винятком низки публікацій, головним чином, І. Іваньо. Сплеск уваги цих науковців до філософії УСРР 20-30-х рр. ХХ ст. у 50-60-х рр. того ж століття був проявом зумовленого хрущовською "відлигою" піднесення в царині вітчизняної науки. У 70-80-х рр. ХХ ст. вони знов залишили цю тематику, по суті, поза увагою, з огляду на неспроможність її неупередженого вивчення під час здійснюваної в УРСР за епохи брежнєвського "застою" антиукраїнської русифікаторської політики.

У підрозділі 1.2. "Дослідження культурфілософських здобутків філософії УСРР 20-30-х рр. ХХ ст. в Україні та за кордоном: 90-і рр. ХХ ст. - 10-і рр. ХХІ ст." вперше

комплексно проаналізовано другий з двох згаданих вище масивів праць - дослідження культурфілософських здобутків філософії УСРР 20-30-х рр. ХХ ст. в Україні та за кордоном у 90-х рр. ХХ ст. - 10-х рр. ХХІ ст. у складі майже шістдесяти одиниць, головно статей і монографій. Їх поділено на дві групи: 1). вітчизняні, 2). зарубіжні. Перша - найрепрезентативніша, містить такі дві підгрупи: 1). публікації фахівців, передусім істориків філософії України, з Інституту філософії ім. Г. Сковороди НАН України та провідних вишів України; 2). публікації літературознавців і істориків, зокрема з НАН України й згаданих вишів. Перша з них включає три блоки: 1). публікації у філософській періодиці згаданого інституту та провідних вишів України; 2). навчально-методичні видання з історії й теорії філософії цього інституту й тих же вишів; 3). монографії з історії філософії України та розділи у такого роду виданнях цього інституту й тих самих вишів. Друга підгрупа представлена двома блоками: 1). з історії української літератури ХХ ст. літературознавців, зокрема з Інституту літератури НАН України; 2). з історії та історії філософії України істориків, як-от науковців Інституту історії України НАН України.

Група зарубіжних досліджень включає такі дві підгрупи: 1). публікації у філософській періодиці науковців республік колишнього СРСР, 2). монографії й статті науковців української діаспори. Показово, що в полі зору більшості представників цього масиву досліджень, передусім автора цієї роботи, опинились постать та наукова спадщина В. Юринця. Вперше системно простежуючи еволюцію наукового пошуку В. Юринця, в тому числі й культурфілософського, ми звернули окрему увагу на постать і наукову спадщину його учня в аспірантурі УІМЛ П. Демчука. В полі нашого зору постали наукові здобутки понад двох десятків їх колег з філософських установ УІМЛ, ВУАМЛІН і ВУАН, культурфілософування яких і досі не стало об'єктом системного вивчення в Україні й за кордоном. Показово, що в розвідках уже згаданих вище науковців Інституту філософії ім. Г. Сковороди НАН України та провідних вишів Києва, Львова й Харкова: В. Білодіда, С. Кудри, І. Огородника, М. Роженка та ін., - що заклали підвалини сучасного етапу досліджень з історії філософії УСРР 20-30-х рр. ХХ ст., історію і підсумки розвитку філософії культури як її напряму було залишено, в цілому, поза увагою.

У другому розділі "Філософія культури як напрям філософської думки України 20-30-х рр. ХХ ст.", що складається з чотирьох підрозділів, уперше комплексно досліджено історію філософії культури як напряму філософської думки УСРР епохи "Розстріляного Відродження".

У підрозділі 2.1. "Культурфілософська думка УСРР 20-30-х рр. ХХ ст.: галузі формування, напрями розвитку, чільні представники і основні здобутки" уперше досліджено місце філософії культури як напряму філософської думки УСРР 20-30-х рр. ХХ ст. у контексті становлення української радянської культурфілософії епохи "Розстріляного

Відродження".

Встановлено, що провідну роль у формуванні культурфілософської думки УСРР за епохи "Розстріляного Відродження" відіграли посталі в українському літературному процесі кінця 10-х - 20-х рр. ХХ ст. вчення низки його знаних учасників. Ці письменники і літературознавці: "музагетівці" Ю. Меженко і Д. Загул, "перші хоробрі" - "боротьбісти" В. Елланський, В. Чумак, Г. Михайличенко, "активний романтик" М. Хвильовий, "неокласик" М. Зеров, футурист М. Семенко, "пролетарський конструктивіст" В. Поліщук, "пролетарські реалісти" В. Коряк, Б. Коваленко, С. Щупак, - виходили у своїх концепціях вітчизняного культуротворення з цілком неприйнятних для сталінізму ідейних настанов українських націонал-патріотизму й націонал-комунізму. Сполучаючи їх із засадами філософії культури марксизму та здобутками культурфілософських пошуків теоретиків літературно-мистецького модерну і авангарду в Західній Європі і Росії, вони разом розглядали Україну як суб'єкта самостійних культуро-, націо- і державотворення в складі СРСР чи поза ним. Ці концепції, актуалізовані під час української літературної дискусії 1925 - 1928 рр. ідеологами політики українізації в контексті розроблення культурфілософії українського націонал-комунізму, не мали, у цілому, прямого впливу на філософію культури як напрям філософії УСРР.

Головну роль у актуалізуванні культурфілософської тематики на "філософському фронті" УСРР відіграли представники харківської та київської філософських шкіл - науковці філософських установ УІМЛ, ВУАМЛІН і філософсько-соціологічної секції при кафедрі марксизму-ленінізму в Києві, передусім В. Юринець та П. Демчук, і їх колеги: О. Бервицький, В. Беркович, Я. Білик, Н. Білярчик, Я. Блудов, В. Бон, І. Очинський, Я. Розанов, С. Семковський (Бронштейн), Т. Степовий (Діденко), - та ін. Вагомий внесок до їх культурфілософського пошуку зробили пов'язані з першою з цих шкіл чільні функціонери КП(б)У - науковці УІМЛ та ВУАМЛІН М. Скрипник, Є. Гірчак, А. Хвиля, як і окремі представники природничих наук з вишів Харкова, зокрема І. Поляков. Галузями формування філософії культури як напряму філософії УСРР 20-30-х рр. ХХ ст. були дослідження цих науковців з: 1). історії та теорії марксистсько-ленінської філософії, 2). історії українських філософії і суспільно-політичної думки, 3). історії зарубіжних філософії та суспільно-політичної думки, - в контексті яких і постали класифіковані й досліджені в цій роботі вісім основних напрямів розвитку культурфілософії у філософії УСРР.

Першу галузь представляли такі два напрями: 1). вивчення і розроблення філософії культури марксизму, 2). дослідження вчень провідних діячів ВКП(б) і КП(б)У про радянське національно-культурне будівництво. Друга галузь представлена такими трьома напрямами: 1). дослідження специфіки розвитку української культури ХVІІІ - першої третини ХХ ст., 2). висвітлення культурфілософських ідей діячів української культури того ж періоду, 3). критичне аналізування культурфілософських ідей та вчень в українських філософській і

суспільно-політичній думці діаспори і УСРР. Третя галузь представлена теж трьома напрямками: 1). дослідження західноєвропейської соціокультурної кризи кінця XIX - першої третини XX ст., 2). висвітлення вчень зарубіжних культурфілософів того ж часу, 3). критичне аналізування культурфілософських ідей у зарубіжній суспільно-політичній думці того ж часу. В майже ста тридцяти відомих публікаціях згаданих діячів "філософського фронту" УСРР, насамперед у шістдесяти В. Юринця та близько тридцяти П. Демчука, культурфілософська тематика вперше стала об'єктом системного україномовного розроблення провідними представниками вітчизняних філософських інституцій.

У підрозділі 2.2. "Розроблення проблематики філософії культури у дослідженнях з марксистсько-ленінської філософії" вперше комплексно досліджено основні умовні напрями цієї галузі філософії культури як напрямку філософії УСРР епохи "Розстріляного Відродження".

З огляду на те, що розвиток філософії СРСР 20-х рр. XX ст. йшов під знаком ініційованого Політбюро ЦК ВКП(б) протистояння підтримуваних владою "діалектиків"- "деборінців" та опонуючих їм "механістів", філософія культури марксизму актуалізувалась філософами УСРР в контексті цієї полеміки, що великою мірою зумовила тематику і, в цілому, специфіку їх культурфілософування. Водночас, ця сама актуалізація відбувалась на початку періоду реконструкції кінця 20-х - 30-х рр. XX ст., коли, за наказом Й. Сталіна, було офіційно піддано критиці та засудженню чільних ідеологів ВКП(б) Л. Троцького й М. Бухаріна, як і теоретиків марксизму Г. Плеханова та О. Богданова, з метою оголошення єдиним головним теоретиком марксизму в СРСР, після В. Леніна, виключно Й. Сталіна. Саме в контексті дискусії "діалектиків" і "механістів" - у кінці 20-х - на початку 30-х рр. XX ст., побачила світ основна частка праць із філософії культури марксизму в УСРР. В. Юринець і П. Демчук, піддаючи критиці ідеологів "механістичного матеріалізму", присвятили значну увагу аналізу марксизму та його культурфілософії з позиції лідера "діалектиків" А. Деборіна, за яким марксизм і являє собою, по суті, істинну "філософію чи теорію культури".

Більшість їх колег - філософів УСРР, підпорядкувала культурфілософській пошук політичній кон'юктурі епохи реконструкції, показовими прикладами чого є статті "Проблема культури (Розуміння культури у Маркса, Леніна, Покровського - Богданова й т. Бухаріна)" (1930) І. Очинського та "Питання культурної революції" (1932) І. Премислера й Т. Степового. Вперше в філософії УСРР комплексно аналізуючи культурфілософські вчення: Г. Плеханова, О. Богданова, М. Бухаріна, Л. Троцького, В. Леніна і Й. Сталіна, - вони засудили концепції чотирьох перших як антирадянські. О. Бервицький теж піддав критиці в передмові до праці "Основні питання марксизму" (1932) Г. Плеханова його філософію культури, а Я. Блудов у праці "Суспільство і природа" (1931) засудив вчення М. Бухаріна, "діалектиків" та

"механістів" з просталінської позиції. В 30-х рр. XX ст. національну політику СРСР зумовлювала централізаторсько-русифікаторська позиція Й. Сталіна згідно з заявленою ним в "Політичному звіті Центрального Комітету XVI з'їзду ВКП(б)" ідеєю про "злиття" "національних формою, соціалістичних змістом культур" в єдину "соціалістичну (і щодо форми й щодо змісту) культуру з одною спільною мовою".

Якраз під час послідовного застосування за епохи реконструкції в СРСР цієї концепції, співпадаючої, по суті, з засудженою самим Й. Сталіним "великодержавною теорією асиміляції націй", В. Юринець, І. Очинський та Т. Степовий опублікували низку статей з історії й теорії національно-культурного будівництва в СРСР. Якщо два останні з них піддали критиці, як "антиленінські теорії культури і культурної революції", культурфілософські ідеї і вчення Л. Троцького і М. Бухаріна, то В. Юринець, навпаки, виступив із прихованою критикою сталінізму. Обстоюючи, як і М. Скрипник, Є. Гірчак та А. Хвиля, націонал-комуністичну концепцію УСРР як "української соціалістичної держави", В. Юринець, як і вони, засудив "великодержавно-російський націоналістичний ухил" -спектр культурфілософських поглядів функціонерів КП(б)У та ВКП(б) Д. Лебеда, В. Ваганяна, Г. Зінов'єва й Ю. Ларіна на національно-культурне будівництво в СРСР. Проте вже в 30-х рр. XX ст. філософи УСРР, як і згадані ідеологи українізації, були змушені публічно солідаризуватись з цією позицією Й. Сталіна, підсумком чого стала проведена в УСРР у 1933 р. П. Постишевим офіційна кампанія критики та засудження М. Скрипника, завершена його самогубством і системним винищенням здобутків українізації.

У підрозділі 2.3. "Розроблення проблематики філософії культури у дослідженнях з історії українських філософської та суспільно-політичної думок" вперше комплексно проаналізовано три напрями цієї галузі розвитку філософії культури як напряму філософії УСРР епохи "Розстріляного Відродження".

Одним із чільних напрямів поступу культурфілософії як напряму філософії УСРР 20-30-х рр. XX ст. було вивчення історії української культури XVIII - XX ст. Вбачаючи у П. Тичині символ українського національно-культурного відродження кінця XIX - першої третини XX ст., В. Юринець побіжно висвітлив його крізь призму аналізу поезії П. Тичини 1918 - 1925 рр. та наголосив на понад двохтисячолітньому розвитку українських історії й культури та їх вкоріненості в європейських історії й культурі від первісності до модерну. Наводячи у статтях: "Зародки матеріалізму в творах і житті Г. С. Сковороди" (1929), "Естетичний світогляд Івана Франка" (1929) та "Еволюція творчості Винниченка після 1905 року" (1930), - ряд глибоких культурфілософських оцінок розвитку вітчизняного і зарубіжного соціокультурного буття від Просвітництва до модерну, І. Очинський дослідив у них, у контексті філософсько-літературознавчого аналізу життя й творчості цих трьох знакових постатей української культури XVIII - початку XX ст., колізії українського

соціокультурного буття в Російській та Австро-Угорській імперіях, як-от його денационалізацію та деінституціоналізацію.

Обстоюючи у статті "Шевченко та його учителі філософії" (1931), як і В. Юринець, думку про визначальну зумовленість українських націо-, культуро- і державотворення західноєвропейськими, П. Демчук ілюстрував на прикладі творчості Т. Шевченка тезу про поступ російської і української професійних культур під пріоритетним впливом німецьких філософії та культури Просвітництва і Романтизму. Якщо в статтях "Зібер та "Анти-Дюрінг" Енгельса" (1929) П. Демчука і "Вплив марксизму на розвиток громадської буржуазної думки минулого сторіччя на Україні" (1933) Я. Білика досліджено соціокультурне буття України XIX - початку XX ст. крізь призму аналізу ідеології громадівства, то в статтях М. Скрипника та А. Хвилі вміщено культурфілософські нариси українського національно-культурного відродження відповідного періоду, в яких визнається відмінність традицій українських та російських націо-, культуро- й державотворення. Основний внесок до висвітлення культурфілософських ідей та вчень діячів української культури XVIII - першої третини XX ст. у другій половині 20-х рр. XX ст. зробили В. Юринець, П. Демчук, І. Очинський і група чільних функціонерів проводу КП(б)У, передусім М. Скрипник.

Наскрізним об'єктом уваги В. Юринця був широкий спектр відповідних ідей і вчень Романтизму і модерну - від громадівців Т. Шевченка й П. Куліша до ідеологів "хатынства", "молодомузізвства" та авангарду в УСРР і в діаспорі. Визнаючи П. Тичину за найідейнішого виразника "революційного визволення українського народу", В. Юринець відтворив у праці "П. Тичина. Спроба критичної аналізи" (1928) відображаючи поступ цього процесу еволюцією історіософії поета - від "культурницького" сприйняття ним української революції до схвалення "ідеї комунізму". Вперше в філософії УСРР системно вивчаючи вплив зарубіжних науки та культури на Т. Шевченка, П. Демчук узалежнив його філософське світорозуміння від натурфілософії О. Гумбольдта. Соціалістичну утопію В. Винниченка в романі "Сонячна машина" дослідили В. Юринець, І. Очинський і Г. Овчаров, причому перший визнав за основні елементи філософського сенсу творчості автора роману "стихійний біологізм", "зоологічний націоналізм" і "соціал-дарвінізм". Вивчення історії філософії України в УСРР було прямо пов'язано з критичним аналізуванням радянськими науковцями розвідок філософів діаспори, передусім Д. Чижевського.

П. Демчук піддав системній критиці культурфілософські ідеї і вчення Д. Чижевського й І. Мірчука у статті "Білоемігрантська українська філософія" (1929), а Я. Білик комплексно розглянув учення першого з них у статті "Філософія українського фашизму. Про працю Д. Чижевського "Нариси історії філософії на Україні" (1932). В. Юринець, М. Скрипник та ряд їх колег вдалися і до критичного аналізу культурфілософських ідей в українській суспільно-політичній думці XIX - XX ст. Завершуючи у статті "Український філософський фронт"

(1932) аналіз трьох чільних "історично-політичних програм" вітчизняного модерну: "українського радянства" - народництва, "хуторянського" "українського марксизму", "українського модернізму"- "хатянства", - В. Юринець протиставив першій з них, як "ідеології куркулівства", ідеологію "хатянства". Досліджуючи у статті "Расова теорія на службі українського фашизму" (1934) культурфілософські засади "расової теорії" у вітчизняній суспільно-політичній думці XIX - початку XX ст., переважно вчення С. Рудницького, І. Поляков закинув йому розробляння "ідеології українського воєвничого фашизму". В центрі уваги ідеологів українізації постав "хвильовизм", комплексний культурфілософський аналіз якого, як "українського націоналістичного ухилу", здійснив у праці "Хвильовизм (Спроба політичної характеристики)" (1930) Є. Гірчак.

У підрозділі 2.4. "Розробляння проблематики філософії культури у дослідженнях з історії зарубіжних філософської та суспільно-політичної думки" вперше комплексно проаналізовано три напрями цієї галузі розвитку філософії культури як напряму філософії УСРР епохи "Розстріляного Відродження".

Саме В. Юринець і П. Демчук присвятили більшість своїх культурфілософських студій системному аналізу соціокультурної кризи у науці, культурно-мистецькому та суспільно-політичному житті Західної Європи "епокси соціально-революційних потрясінь" початку XX ст. В. Юринець, починаючи від статті "Едмунд Гуссерль" (1922-1923) і закінчуючи працями початку 30-х рр. XX ст., вивчав кризові явища в усіх сферах соціокультурного буття Західної Європи крізь призму аналізу ситуації у європейських філософських науці, освіті та культурі. П. Демчук, водночас, розробляв у п'яти статтях 1929 - 1931 рр. з історії німецьких філософії й суспільно-політичної думки модерну - від "Нарисів про сучасний стан німецької філософії" (1929 - 1930) до вступу до збірника своїх статей "Розклад сучасної буржуазної філософії" (1931), проблему "розкладу капіталізму та капіталістичної культури". Спільно виходячи у культурфілософських роздумах на цю тему з завуальованого синтезу марксизму-ленінізму і "філософії життя", а саме вчень Ф. Ніцше й О. Шпенглера, вони засудили утвердження фашистського і націонал-соціалістичного режимів у Італії та Німеччині і, приховано, сталінізму в СРСР.

Аналізуючи у статтях "Гегеліянство на послугах фашизму" (1928) формування ідеології фашизму в Італії, а в статті "Credo" й "wademecum" німецького фашизму (з приводу книжки Адольфа Гітлера "Mein Kampf") (1929) першим з філософів УСРР вивчаючи працю "Моя боротьба" А. Гітлера, В. Бон підтримав визнання А. Гітлером цієї кризи за занепад "буржуазного світу". Т. Степовий та І. Премислер у статті "Питання культурної революції" висвіглили народження "капіталізму і буржуазної культури" й констатували "загнивання капіталізму" на багатьох прикладах соціокультурного буття Західної Європи і США XIX - початку XX ст. У центрі уваги філософів УСРР епохи "Розстріляного Відродження",

передусім В. Юринця і П. Демчука, було широке коло важливих здобутків зарубіжної культурфілософії XVIII - першої третини XX ст., переважно творців "філософії життя". Доволі дієво актуалізуючи вчення О. Шпенглера і розглядаючи його працю "Занепад Європи" як, фактично, одну з головних спроб культурфілософського аналізу історії культури, насамперед її тогочасної кризи, В. Юринець принципово апелював і до культурфілософії Ф. Ніцше як важливого джерела дослідження цих явищ. Показово, що П. Демчук також заснував аналіз кризи "буржуазної" філософії та "кризи загибелі" "капіталістичного світу" на системному критичному вивченні спроб їх культурфілософського осмислення О. Шпенглером і Ф. Ніцше.

Висвітлюючи, водночас, у світлі розгляду праці "Банкрутство буржуазної філософії. Філософія капіталізму доби занепаду" (1931) німецького філософа-марксиста К. Зауерлянда, зміст і таких здобутків німецької філософії культури модерну, як праці Р. Ейкена, К. Йоеля, Е. Утіца й А. Швейцера, він першим з філософів УСРР дослідив культурфілософські концепції Л. Циглера, Г. Кайзерлінга й низки відомих представників німецького позитивізму та неогегельянства. У полі зору В. Юринця, П. Демчука та їх колег постав цілий ряд культурфілософських ідей і вчень і в суспільно-політичній думці Західної Європи. Пропонуючи у публікації "Буржуазні соціологічні школи (Систематичний огляд і критика)" (1926) та праці "Органічна та расова теорії суспільства" (1930) перший в УСРР комплексний аналіз енергетичної, географічної, органічної й расової теорій суспільства, Т. Степовий висвітлив і культурфілософські вчення їх теоретиків. Ці та інші вчення дослідив у праці "Суспільство та природа" (1931) і Я. Блудов. В. Юринець дослідив культурфілософські ідеї й концепції провідних представників німецької соціології модерну, передусім М. Шелера, вчення якого розглянув у першій і, власне, останній з праць на цю тему в УСРР - статті "Із сучасної буржуазної соціології. Соціологія знання Макса Шелера" (1928).

П. Демчук присвятив чотири статті 1927 - 1930 рр., наприклад "До філософії сучасної соціально-демократії" (1930), критичному аналізу суспільно-політичних учень та філософії "ревізіоністів" - ідеологів німецької соціал-демократії й австромарксизму, як-от К. Каутського та М. Адлера. Як і В. Юринець, він піддав критиці фашизм і націонал-соціалізм, зокрема культурфілософські ідеї Б. Муссоліні. Цю ж тему актуалізували і О. Бервицький та І. Поляков, другий з яких у статті "Расова теорія на службі українського фашизму" висвітлив розвиток "расової теорії" ідеологами німецького націонал-соціалізму А. Гітлером, А. Розенбергом і їх апологетами. Прикметно, що саме В. Юринець і П. Демчук, не раз використовуючи терміни "філософія культури" і "культурфілософ" з метою критики "буржуазної" культурфілософії, вдалились, на відміну від всіх своїх колег, до плідного синтезу здобутків марксистської, домарксистської й антимарксистської філософії культури. Аналізуючи українське та зарубіжне, головним чином західноєвропейське, культуротворення

й розробляючи оригінальні культурфілософські вчення і тему, вони здійснили найоригінальніші культурфілософські пошуки на "філософському фронті" УСРР. Саме це й стало головною підставою зосередження на них основної уваги у двох заключних розділах цієї роботи.

У третьому розділі **"В. Юринець у історії українських філософії та філософії культури"**, що включає три підрозділи, вперше комплексно проаналізовано: внесок В. Юринця до філософської думки УСРР 20-30-х рр. XX ст., філософію культури В. Юринця й офіційну кампанію його критики і засудження в УСРР у 1930 - 1935 рр.

У підрозділі 3.1. "Внесок В. Юринця до філософської думки УСРР 20-30-х рр. XX ст." вперше було комплексно проаналізовано здобутки науково-педагогічної діяльності академіка ВУАН, професора філософії В. Юринця.

Вихованець найвідоміших вишів Західної Європи, зокрема Львівського (1908 - 1910) та Віденського (1910 - 1913) університетів, доктор філософських наук, академік ВУАН, професор філософії В. Юринець став одним із творців харківської філософської школи та зробив найбільший внесок до розвитку культурфілософії як напряму філософії УСРР 20-30-х рр. XX ст. Уперше відтворено головні аспекти науково-педагогічної роботи В. Юринця, яку поділено на два основні умовні періоди: 1). "московський" (1920 - 1925) чи навчання, наукова й викладацька діяльність у кількох вишах РСФРР, 2). "харківський" (1925 - 1935) - відповідна діяльність в УІМЛ і створених на його основі в 30-х рр. XX ст. філософських установах ВУАМЛІН. Вперше класифіковано друкований науковий доробок В. Юринця - понад шістдесят публікацій, на масиви досліджень: 1). з історії і теорії зарубіжної наукової думки, 2). українознавчі. Перший із них, у складі тридцяти двох досліджень з історії й теорії різних гуманітарних та природничих наук, поділено на дві умовні тематичні групи праць з історії і теорії зарубіжних: 1). філософії від античності до першої третини XX ст.; 2). естетики, соціології і фізики XVIII - першої третини XX ст.

Найрепрезентативніший здобуток цього масиву - це двадцять дві праці з історії зарубіжної філософії XIX - першої третини XX ст., насамперед перші в філософії УСРР комплексні студії вчень Е. Гуссерля, З. Фрейда й М. Шелера. Українознавчий доробок ученого - це дві умовні тематичні групи праць з історії і теорії українських: 1). літератури першої третини XX ст., 2). філософії і суспільно-політичної думки того ж періоду, - на окрему увагу з яких заслуговують основні культурфілософські студії В. Юринця, в першу чергу праця "Павло Тичина. Спроба критичної аналізи" (1928) та стаття "До проблеми соціалістичної культури (Вступ до книги "Микола Бажан")". Досліджено всі етапи розвитку тематики наукового пошуку В. Юринця, а саме "московський" (1920 - 1925) і три "харківські": 1). "перший уїмлівський" (1925 - 1926), 2). "другий уїмлівський" (1927 - 1930) та 3). "вуамлінівський" (1931 - 1935). Впродовж них він розробив, в контексті глибоких студій з

історії і теорії зарубіжних і вітчизняних літератури, філософії та суспільно-політичної думки XVIII - XX ст., оригінальну культурфілософію - протилежне втіленому сталінським режимом в життя в СРСР бачення соціалістичного майбуття людства.

У підрозділі 3.2. "Філософія культури В. Юринця" вперше комплексно проаналізовано оригінальне культурфілософське вчення В. Юринця.

Системно аналізуючи головні тенденції світового культуротворення, В. Юринець звернув окрему увагу на поступ буржуазних суспільства і культури від Відродження до модерну в Західній, Центральній і Східній Європі. Показово ілюструючи на прикладах Нідерландів та Німеччини зміну "етапів розвитку буржуазного суспільства" - від "піднесення та гуртування сил" буржуазії у її "боротьбі з феодалізмом" до "епохи імперіялістичних воєн та пролетарських революцій", він дослідив вітчизняні націо-, державо- та культуротворення від первісності до XX ст. Визнаючи цей процес, з виразної української націонал-патріотичної позиції, за безперервну історію єдиної "української нації" з властивими їй "національною ідеєю" та "національним "духом", В. Юринець, разом із тим, підкреслив, як, власне, український націонал-комуніст, що Україна "підноситься на щабель політичного буття" з "темряви неісторичного існування" лише як "радянська держава" УСРР. Не відзначаючи жодного позитивного впливу російського соціокультурного буття на історію вітчизняних науки, культурно-мистецького та суспільно-політичного життя, він принципово розглядав їх як невід'ємний елемент європейського цивілізаційного поступу.

Проводячи крізь увесь науковий пошук апологію соціокультурного поступу Німеччини XVI - початку XX ст., він визнав німецьку модель цивілізаційного розвитку, в її ідеалі, за взірцеву для європейських країн, зокрема України, і обстоював "європеїзацію" соціокультурного буття УСРР на противагу політиці його "русифікування" ЦК ВКП(б). Прозахідна орієнтація визначила і марксознавчий - чітко "деборінський" і антисталінський, пошук В. Юринця. Обстоюючи ідею К. Маркса про знищення за комунізму праці як примусу - ліквідацію самовідчуження, і пропагуючи ідеал "вільного робітника", який "без ніякого натиску працюватиме на найвищому рівні витворчих сил", В. Юринець виступав, апелюючи, зокрема, до досвіду сучасної йому Німеччини, із прихованою критикою теорії та практики сталінізму в СРСР. Засуджуючи вульгаризування "механістами" та офіційною наукою СРСР категорій "базис" і "надбудова", він вдався до осмислення цієї проблеми у світлі полеміки з відомими критиками марксизму, як-от М. Шелером. Постулюючи, з огляду і на його праці, важливість дієво-перетворюючого впливу надбудови на базис, В. Юринець засудив тенденцію підміни офіційною наукою СРСР історичного матеріалізму на "економічний", що зумовило б "орічевлення" пролетарської культури - її "позбавлення внутрішнього змісту".

Вбачаючи мету цієї культури у "вщиплюванні" в пролетаріат "складности всього культурного процесу" та "годуванні любови до цієї складности", він визнав виняткову роль у

цьому процесі художньої творчості. Дієвий учасник українського літературного процесу в Австро-Угорщині та в УСРР, В. Юринець виходив у осмисленні літературознавчої складової своєї культурфілософії з аналізу культурфілософських ідей і вчень М. Євшана та М. Хвильового. Обстоюючи визначений ними європейський вектор українського національного культуротворення і, як і вони, відзначаючи провідну роль західноєвропейської науково-культурної спадщини як фундамента цього процесу, він зауважив винятковий вплив "великих творців" - діячів культури, а саме майстрів художнього слова, на соціокультурний поступ людства. Розглядаючи їх як найпоказовіших суб'єктів дієво-перетворюючого впливу надбудови на базис, В. Юринець вказав на те, що художнє слово, образ і твір, в діалектичній єдності їх форми та змісту, є суттєвим чинником збудження культуротворчої "психічної активності особи", як і розвитку все нових "життєвих установок" як рушіїв формування суспільної свідомості, та наголосив, що "філософськи-вишколена й філософськи-настроєна критика", власне, "виховувала і великою мірою творила літературу".

Спираючись на літературознавчі праці Л. Гросмана і М. Бахтіна, він визнав радянську літературну критику, в її ідеалі, за "марксістську форму філософії культури" - "найвищу форму філософії", й плідно апробував цю ідею в більшості українознавчих публікацій у світлі аналізу історії вітчизняної і зарубіжної літератур від Середніх віків до ХХ ст. Виходячи з визнання "космосу", як "великої сім'ї", за "глибокий сенс культури майбутнього", він дав нарис утопії про "стоїчний" і "гедонічний" типи "соціалістичної культури". Постулюючи зумовленість першого з них, з його "трагічним" світоглядом, що формуватиметься "ритмікою збірної праці", тотальною соціалізацією, високою технократичністю і наскрізним сцієнтифізмом, він протиставив цьому типу культури "гедонічний" тип, розвиток якого мають зумовити машинізація праці та "нечуване звільнення людської енергії". Апелювання В. Юринця до ідей Ш. Фур'є, "істинного соціалізму" і Ж.-М. Гюйо, а не класиків марксизму-ленізму, дає підстави вказати на антисталінський характер цієї утопії та визнати, що її автор розробляв позначену суттєвим впливом молодогегельянства і "філософії життя" власну версію неомарксизму. Показово, що це вчення В. Юринця стало одним з головних об'єктів офіційної критики на "філософському фронті" УСРР під час утвердження сталінізму.

У підрозділі 3.3. "Наукові здобутки В. Юринця як об'єкт критики і засудження в УСРР: 1930-1935 рр." вперше комплексно проаналізовано процес офіційних критики та засудження в УСРР науково-педагогічної діяльності В. Юринця.

Антиюринцівську кампанію умовно поділено на чотири етапи: 1). перший "партійно-літературознавчий" (травень - серпень 1930), 2). перший "партійно-філософський" (січень - травень 1931), 3). другий "партійно-літературознавчий" (травень 1931 - червень 1933), 4). другий "партійно-філософський" (червень 1933 - березень 1935), - відповідно до провідної

ролі під час кожного з них групи чільних суб'єктів, а саме представників вищої партійної і державної влади УСРР та відомих діячів "літературознавчого" й "філософського" "фронтів" УСРР. Активними учасниками кампанії були: чільні представники та речники Політбюро ЦК КП(б)У (Л. Каганович, С. Косіор, М. Скрипник, П. Постишев, Є. Гірчак та ін.), члени партосередку КП(б)У філософсько-соціологічного відділу УІМЛ і комуністичної фракції ВУСПП, керівництво УІМЛ і ВУАМЛІН (О. Шліхтер, М. Шовкопляс і ін.). На окрему увагу заслуговує участь у кампанії знаних літературознавців УСРР - очільників та теоретиків ВУСПП (Б. Коваленко, В. Коряк, В. Сухино-Хоменко й ін.) та колег В. Юринця з УІМЛ і ВУАМЛІН (О. Бервицький, Ф. Беляєв, В. Бон та ін.).

Розпочата незадовго до скликання XVI з'їзду ВКП(б) (1930), ця кампанія не випадково співпала з першим етапом епохи реконструкції - періоду утвердження в СРСР диктатури Й. Сталіна, зокрема з "викриттям" в УСРР "контрреволюційних шкідницьких організацій", як от "Спілки визволення України". Засуджуючи її, Є. Гірчак і розпочав на травневому пленумі Ради ВУСПП (1930) критику опублікованих у виданні "Літературний ярмарок" культурфілософських праць В. Юринця як "не марксистських". Розвиток подій засвідчив призначення вченого проводом КП(б)У, як одного з провідних філософів-"діалектиків" УСРР, згадуваного в справі "СВУ", одним із відповідальних на "філософському фронті" УСРР за особисто виявлений Й. Сталіним антимарксистський ухил "діалектиків" - "меншовикуючий ідеалізм". Другий етап кампанії пройшов під знаком звинувачення В. Юринця партосередком КП(б)У філософсько-соціологічного відділу УІМЛ в "меншовикуючому ідеалізмі" за підсумками гострої критики його наукової роботи на Республіканській нараді марксистсько-ленінських науково-дослідних закладів УСРР (1931). В. Юринець був прямо визнаний на ній за провідного представника "ідеалістичної ревізії марксизму-ленізму" в УСРР.

Учасник наради Ф. Беляєв розвинув критику культурфілософії В. Юринця у статті "Філософський фронт на Україні" (1931) і визнав її за "утопійні мрії". Третій етап цієї кампанії являє собою акцію з дискредитації вченого на "літературознавчому фронті" УСРР. У 1931 - 1933 рр. у журналах "Критика" й "За марксо-ленінську критику" побачив світ ряд статей відомих діячів ВУСПП, передусім "Критика (За реконструкцію критичного фронту)" В. Сухино-Хоменка, де В. Юринця засуджено як "меншовикуючого ідеаліста" й "формаліста" у літературознавстві. Критика його ідейної позиції як "буржуазно-націоналістичної" у статті "Проти націоналізму в літературі" (1933) С. Щупака позначила перехід до четвертого етапу кампанії. Парторганізація НДІ філософії ВУАМЛІН ухвалила виключити В. Юринця з КП(б)У, що було підтверджено постановою ЦК КП(б)У "Про націоналіста та плагіатора В. Юринця" (1933). Її зміст розроблено в статтях колег В. Юринця зі згаданого інституту, передусім "Боротьба на філософському фронті України на новому

етапі" (1933) О. Бервицького, який звинуватив ученого в розробці "філософії українського фашистського неогегельянства". Зарахований до групи "викритих" у цьому ж інституті "націоналістів і фашистів", він був заарештований у 1937 р. НКВС УСРР і в жовтні того ж року розстріляний.

У четвертому розділі "П. Демчук у історії українських філософії та філософії культури", що включає три підрозділи, вперше комплексно проаналізовано: внесок П. Демчука до філософської думки УСРР 20-30-х рр. ХХ ст., розроблення проблематики філософії культури у науковому пошуці П. Демчука і офіційну кампанію його критики і засудження в УСРР у 1931 - 1935 рр.

У підрозділі 4.1. "Внесок П. Демчука до філософської думки УСРР 20-30-х рр. ХХ ст." вперше було комплексно проаналізовано здобутки науково-педагогічної діяльності члена-кореспондента ВУАН, професора філософії П. Демчука.

Вихованець Віденського університету і аспірантури УІМЛ, член-кореспондент ВУАН - професор філософії П. Демчук узяв активну участь у заснуванні харківської філософської школи й зробив доволі вагомий внесок до становлення філософської думки УСРР 20-30-х рр. ХХ ст. Уперше системно з'ясовуючи місце та роль вченого в історії вітчизняних філософії і філософії культури, було висвітлено основний зміст двох етапів розвитку єдиного - "харківського" (1925 - 1931), періоду його науково-педагогічної діяльності: 1). першого (1925 - 1929), чи етапу досліджень, в основному, з історії та теорії австромарксизму й марксизму-ленінізму та, в тому числі, зарубіжної філософії модерну і доробку діячів українських культури і філософії діаспори; 2). другого (1929 - 1931), чи етапу вивчення західноєвропейських, переважно німецьких, філософії і суспільно-політичної думки модерну. Вперше класифікуючи друкований науковий доробок П. Демчука - майже тридцять публікацій, на групи досліджень: 1). з історії і теорії марксизму-ленінізму, 2). з історії зарубіжних філософії і суспільно-політичної думки ХІХ - першої третини ХХ ст., 3). з історії українських філософії і суспільно-політичної думки того ж періоду, - з'ясовано, що вони відображають його активну участь у ряді кампаній на "філософських фронтах" УСРР та, в цілому, СРСР.

Майже всі дев'ять публікацій першої із них засвідчили важливу роль П. Демчука в дискусії "деборінців" та "механістів" і кампанії їх офіційних критики та засудження у 30-х рр. ХХ ст. Друга група публікацій П. Демчука у складі двох підгруп розвідок з історії: 1). "соціал-реформізму" та "соціал-фашизму", або австрійської й німецької суспільно-політичних думок кінця ХІХ - першої третини ХХ ст.; 2). "філософії фашизму" - західноєвропейської, переважно німецької, філософії того ж часу, - і є його найвагомим внеском до культурфілософії УСРР. Саме в них він дослідив кризу світовідчужання модерну в науковому, культурно-мистецькому та суспільно-політичному житті Європи. Присвячуючи

чотири статті першої з підгруп аналізу суспільно-політичних поглядів, у тому числі культурфілософських ідей і вчень, провідних західноєвропейських "реформістів" та "ревзійоністів" марксизму, П. Демчук виконав у п'яти з сімох публікацій другої першої в філософії УСРР комплексний культурфілософський розгляд проблеми "розкладу капіталізму та капіталістичної культури" та її вивчення в зарубіжних, в основному німецьких, філософії і філософії культури першої третини ХХ ст. У трьох із п'яти праць третьої - українознавчої групи, П. Демчук уперше в філософії УСРР розробив усі українознавчі напрями розвитку вітчизняної філософії культури, зокрема дослідив культурфілософські ідеї і вчення громадівців і мислителів діаспори.

У підрозділі 4.2. "Проблематика філософії культури у науковому пошуку П. Демчука" вперше було класифіковано та комплексно проаналізовано основні здобутки культурфілософського пошуку П. Демчука.

Активно розробляючи в контексті другої і третьої груп своїх досліджень усі шість напрямів однойменних галузей культурфілософських студій філософів УСРР, П. Демчук виходив у дослідженні "розкладу капіталізму та капіталістичної культури", великою мірою, з матеріалів розвідки "Банкрутство буржуазної філософії. Філософія капіталізму доби занепаду" К. Зауерлянда. Задіюючи широкий спектр використаних у ній публікацій німецьких філософів та істориків філософії ХІХ - ХХ ст., він висвітлював і дослідив матеріали згаданих К. Зауерляндом праць таких відомих німецьких культурфілософів: "Розклад і відбудова культури. Культурфілософія. Ч. 1." і "Культура і етика. Культурфілософія. Ч. 2." А. Швейцера; "Культура сучасності" Е. Утца; "Душа і світ" і "Філософська криза сучасності" К. Йоеля; "Духовні течії сучасності" і "Боротьба за духовний зміст життя" Р. Ейкена. Аргументуючи тезу про кризу "буржуазних" культури і філософії кінця ХІХ - ХХ ст. роздумами цих і інших їх діячів, П. Демчук визначив і дослідив такі "риси" кризи "буржуазної" філософії: 1). "цілковита резигнація", "песимізм", "зневіра"; 2). "ніцшеянська ідея трагізму"; 3). "клясовість"; 4). "формалізм"; 5). "піднесення експлуатації до вічної істини"; 6). "авантюрний волюнтаризм"; 7). ідея "ренесансу" "капіталістичного світу" і "буржуазної культури".

Беручи дієву участь у кампанії критики австрійських і німецьких "реформістів" та "ревзійоністів" марксизму - ідеологів ІІ Інтернаціоналу, він, як і К. Зауерлянд, висвітлював перехід "соціал-реформізму" в "соціал-фашизм" на прикладі, в основному, вчення, зокрема і культурфілософських ідей, М. Адлера. Засуджуючи, як і К. Зауерлянд, "міжнародну соціал-демократію" як "найактивнішого носія ідеї "відродження" капіталізму", він відзначив явну близькість культурфілософських та ідейних засад "соціал-фашистів" і "націонал-фашистів", передусім очолених А. Гітлером німецьких націонал-соціалістів. Як і К. Зауерлянд, П. Демчук засудив вчення та культурфілософські ідеї Б. Муссоліні, в тому числі й Д. Джентіле,

вбачаючи спільність ідеологій згаданих суспільно-політичних рухів у засаді розвитку "соціальної "народної спільноти" за капіталістичного устрою. Як і К. Зауерлянд, він дослідив "поворот від матеріалізму до неовіталізму й метафізики" як у "буржуазних" "філософських природознавців", так і "філософів з фаху", зокрема в позитивізмі, "філософії життя" і неогегельянстві. Аналізуючи розвиток цих течій і шкіл на прикладі "Спілки моністів", концепцій Л. Циглера і Г. Кайзерлінга, П. Демчук простежив розвиток кризи "буржуазної" філософії в світлі розгляду культурфілософських вчень Ф. Ніцше й О. Шпенглера.

Саме в контексті їх докладного переосмислення П. Демчуком і було здійснено аналіз західноєвропейської соціокультурної кризи кінця XIX - першої третини XX ст. як "цілковитого банкрутства всього капіталістичного суспільства". Суголосно з К. Зауерляндом, він виокремив, на прикладі Німеччини, такі "рисни" "кризи загибелі" "капіталістичного світу", як-от: 1). її виняткова "фашистська воєнізація", 2). масове безробіття та "одчайдушна розбуялість" "панівних класів", 3). "гнійна аморальність", 4). заклик до "технічного регресу", 5). значний занепад мистецтва й письменства, 6). "глибокосяжний антираціоналізм", "антиінтелектуалізм", - які, слідом за німецьким колегою, визнав за наслідок кризи монопольного капіталізму в Західній Європі. Виходячи у баченні специфіки розвитку вітчизняної культури XVIII - XX ст. з ідеї її поділу на народну та професійну, а саме протиставляючи "примітивному народному світогляду" з "релігійною закваскою" "культурне життя" зі сформованою "соціально-політичною й культурною свідомістю суспільства", П. Демчук визнав вагому роль якраз німецької професійної культури у поступі професійно-культурного життя України.

Аналізуючи культурфілософські ідеї М. Зібера, як "першого марксиста на Україні та Росії", і Т. Шевченка, як головної постаті в історії вітчизняної культури, він унаочнив чільну роль у формуванні їх ідейних позицій не російських - критично оцінених ним, а саме німецьких науки і культури Просвітництва й Романтизму. Головним предметом вивчення П. Демчуком вітчизняної професійної культури стала історія української філософії XVIII - першої третини XX ст., в основному досліджена ним у статті "Білоемігрантська українська філософія" на основі праці "Філософія на Україні" Д. Чижевського. Вперше в філософії УСРР системно вивчаючи філософську думку діаспори, П. Демчук дослідив видані у 20-х рр. XX ст. за кордоном десять праць та статей таких мислителів, як: Д. Чижевський, Д. Залозецький, І. Мірчук, Д. Оляничин й Я. Ярема. Піддаючи критиці статтю "Про слов'янську філософію" І. Мірчука, він закинув йому, як "поборнику "чистої метафізики", приписування кожному народові певної філософії "на віки вічні". Грунтовніше аналізуючи культурфілософське вчення Д. Чижевського на основі праці "Філософія на Україні", П. Демчук заперечив його думку про існування "автаркічних національних духів", які знаходять свій вияв у "суто-національній філософії", і постулював ідеал "української філософії", що

вестиме діалог культур "на шляхові розвинення марксо-ленінської філософії".

У підрозділі 4.3. "Наукові здобутки П. Демчука як об'єкт критики і засудження в УСРР: 1931-1935 рр." вперше комплексно проаналізовано процес офіційних критики та засудження в УСРР науково-педагогічної діяльності П. Демчука.

Впродовж 1931 - 1935 рр. в УСРР, спільно з антиюрінцівською, тривала розпочата з негласної санкції ЦК КП(б)У кампанія офіційних критики та засудження П. Демчука. Участь у ній брали чимало його співробітників з УІМЛ, потім ВУАМЛІН, передусім: П. Абдула, О. Бервицький, Ф. Беляєв, А. Кушик, М. Логвин, О. Мілославін, М. Уральцев та ін. Помітний внесок до цієї кампанії зробили, крім П. Постишева й О. Шліхтера, осередок КП(б)У філософсько-соціологічного відділення УІМЛ та редколегія журналу "Прапор марксизму-ленізму" і газети "Комуніст". Розпочата на "філософському диспуті" в УІМЛ у 1931 р., ця кампанія тривала до 1935 р. та пройшла етапи: 1). перший (січень 1931 - січень 1932), 2). другий (червень - липень 1933), 3). третій (січень 1934 - березень 1935). Оцінюючи їх всі як етапи "партійно-філософської" критики, бо в цій кампанії, крім, переважно, філософів, були задіяні осередки КП(б)У в УІМЛ, ВУАМЛІН і представники Політбюро ЦК КП(б)У, ми вбачаємо її зміст у дискредитуванні П. Демчука, як знаного представника "діалектиків" на "філософському фронті" УСРР, у спосіб звинувачення в "антирадянських" ухилах та зрадах - від "меншовикуючого ідеалізму" до "фашизму".

У відкриваючій перший етап серії виступів на згаданому диспуті в УІМЛ філософів УСРР: Е. Штейнберга, О. Мілославіна, Ф. Беляєва, М. Іваненка, - було намічено докладно розроблений потім вектор дискредитування П. Демчука і його культурфілософського пошуку - ототожнення, як політично рівнозначних, приписаних йому "деборінського" гегельянства з "фашистським неогегельянством". Автори рецензії "Проти апологетики соціал-фашизму та контрабанди контрреволюційного троцькізму" (1932) П. Абдула, М. Уральцев і А. Кушик, піддаючи критиці збірник статей П. Демчука, констатували його "цілковитий відхід" від марксизму-ленізму та визнали бачення ним "розкладу капіталізму і капіталістичної культури" за маскування їх потужності. Вони закинули йому й приховування "хижацького обличчя української білої філософії" і визнання наукової позиції Д. Чижевського. Всі ці закиди були поглиблені на другому етапі антидемчуківської кампанії, до початку якого П. Демчука було заарештовано ДПУ УСРР за підозрою в його співучасті в "УВО". Критикуючи вченого в статті "Боротьба на філософському фронті України на новому етапі" за його "цілковиту згоду" з "націоналістичною схемою історії філософії" Д. Чижевського, О. Бервицький засудив П. Демчука як "українського націоналіста".

Порушуючи тему оцінювання вченим переходу європейської філософії початку ХХ ст. під знак "irratio", О. Бервицький пояснив ставлення П. Демчука до цього як свідомо завуальовану марксистськими гаслами критику "буржуазної філософії" за її

"антираціоналізм" і розцінив це як прагнення ренесансу "буржуазної філософії" під "прапором" "бойового раціоналізму". Всі ці висновки, що побачили світ після арешту вченого в травні 1933 р., поширювались протягом того й наступних років у пресі УСРР та РСФРР і були визнані в ДПУ УСРР за прямий доказ "контрреволюційної діяльності" П. Демчука - члена "УВО", на "філософському фронті" УСРР. Заключний етап антидемчуківської кампанії являв собою популяризування проводом Інституту філософії ВУАМЛПН, а саме О. Васильєвою та М. Шовкоплясом, попередніх звинувачень на адресу П. Демчука в світлі публічно висловленої П. Постишевим тези, що П. Демчук - це "філософ українського націонал-фашизму". В вересні 1933 р. П. Демчука було засуджено на п'ять років позбавлення волі в Соловецькому концтаборі, але в 1937 р. розстріляно з нагоди двадцятої річниці жовтневого заколоту 1917 р. в Петрограді.

У **висновках дисертації** сформульовано основні результати дослідження, які висвітлюють проблематику та загальну структуру роботи. На основі поставленої мети і визначених завдань під час написання цієї наукової роботи уперше комплексно досліджено філософію культури як напрям філософської думки України 20-30-х рр. ХХ ст. у історико-філософському аспекті.

□ Внаслідок системного розгляду здобутків наукового вивчення філософії УСРР 20-30-х рр. ХХ ст. у другій половині ХХ - на початку ХХІ ст. класифіковано та проаналізовано два його основні етапи розвитку: 1). в СРСР, а саме в УРСР, РРФСР, МРСР, і за кордоном: 50-80-і рр. ХХ ст.; 2). в Україні і за кордоном: 90-і рр. ХХ - 10-і рр. ХХІ ст. Комплексне дослідження представляючих вказані етапи двох масивів наукових праць: 1) майже сімдесят одиниць, опублікованих у 50-80-х рр. ХХ ст. у СРСР і за кордоном; 2). майже шістдесят одиниць, опублікованих у 90-х рр. ХХ - 10-х рр. ХХІ ст. в Україні й за кордоном, - виразно засвідчило, що філософія культури як напрям філософії УСРР 20-30-х рр. ХХ ст. не була об'єктом системного наукового аналізу. Важливу роль у цих студіях відіграли науковці Інституту філософії ім. Г. Сковороди АН України, передусім І. Іваньо. Він розпочав вивчення розвитку філософії культури філософами УСРР 20-30-х рр. ХХ ст. на матеріалах наукової спадщини В. Юринця та констатував і дослідив розробляння ним оригінальної філософії культури.

□ Комплексний аналіз філософії культури як напряму філософії УСРР 20-30-х рр. ХХ ст. встановив, що вона розроблялась харківською і київською філософськими школами у трьох галузях культурфілософського пошуку, а саме досліджень з: 1). історії та теорії марксистсько-ленінської філософії, 2). історії зарубіжних філософської та суспільно-політичної думок; 3). історії української філософської та суспільно-політичної думок. Першу з них представляють такі два основні умовні напрями: 1). вивчення та розробляння філософії культури марксизму, 2). дослідження вчень провідних діячів ВКП(б) і КП(б)У про

радянське національно-культурне будівництво. Другу галузь представляють такі відповідні напрями: 1). дослідження специфіки розвитку української культури XVIII - першої третини XX ст., 2). висвітлення культурфілософських ідей діячів української культури того ж періоду, 3). критичне аналізування культурфілософських ідей та вчень в українських філософії і суспільно-політичній думці діаспори та УСРР. Третя галузь представлена напрямками: 1). дослідження західноєвропейської соціокультурної кризи кінця XIX - першої третини XX ст., 2). висвітлення вчень зарубіжних культурфілософів того ж періоду, 3). критичне аналізування культурфілософських ідей у зарубіжній суспільно-політичній думці того ж періоду.

□Комплексне дослідження історії філософії культури як напряму філософії УСРР 20-30-х рр. XX ст. довело, що головним центром її формування була харківська філософська школа, ядром якої стала група співробітників філософсько-соціологічного відділення УІМЛ та Інституту філософії і природознавства ВУАМЛІН. Це, в першу чергу, В. Юринець, П. Демчук, С. Семковський та їх колеги: О. Бервицький, В. Беркович, Я. Білик, Н. Білярчик, Я. Блудов, В. Бон і Т. Степовий. Менший відповідний внесок зробили інші їх колеги по УІМЛ і ВУАМЛІН - теж представники харківської філософської школи: Ф. Беляєв, О. Васильєва, А. Сараджев, М. Шовкопляс та ін. На окрему увагу заслуговує і відповідний внесок, зроблений пов'язаними з цією школою діячами проводу КП(б)У - науковцями УІМЛ і ВУАМЛІН М. Скрипником, Є. Гірчаком, А. Хвилею. Активну участь у діяльності цієї школи брали і відомі представники природничих наук, наприклад біолог І. Поляков. Внесок до розроблення філософії культури в філософії УСРР зробили й представники київської філософської школи, насамперед співробітники філософсько-соціологічної секції при кафедрі марксизму-ленізму в Києві Я. Розанов та І. Очинський.

□Розгляд посталих в українському літературному процесі кінця 10-х - 20-х рр. XX ст. культурфілософських ідей і вчень знаних письменників і літературознавців УНР і УСРР, а саме: "музагетівців" Ю. Меженка і Д. Загула; "перших хоробрих" В. Елланського, В. Чумака та Г. Михайличенка, панфутуриста М. Семенка, "пролетарського конструктивіста" В. Поліщука, "активного романтика" М. Хвильового, "неокласика" М. Зерова, "пролетарських реалістів" В. Коряка, Б. Коваленка та С. Щупака, - з'ясував, що вони виходили з ідеологічних засад українських націонал-патріотизму і, переважно, націонал-комунізму. Поєднуючи культурфілософію марксизму зі здобутками культурфілософських пошуків теоретиків літературно-мистецьких модерну, авангарду в Росії й Західній Європі, вони обстоювали ідею України - суб'єкта самостійних культуро-, націю- і державотворення в СРСР чи поза ним, що суперечило ідеології сталінізму. Ці ідеї та вчення не мали прямого впливу на філософів УСРР - розробників філософії культури, за винятком впливу вчення М. Хвильового на культурфілософію В. Юринця і, водночас, не раз були у центрі критичної уваги М.

Скрипника, Є. Гірчака і А. Хвилі.

□ Вивчення розроблення проблем філософії культури філософами УСРР у їх дослідженнях з історії й теорії марксизму-ленінізму виявило, що основний внесок до цієї галузі зробили: О. Бервицький, Я. Блудов, Є. Гірчак, П. Демчук, І. Очинський, А. Річицький, Я. Розанов, С. Семковський, М. Скрипник, Т. Степовий, А. Хвиля та В. Юринець. Учасники дискусії "діалектиків" і "механістів" і кампанії критики й засудження, з ініціативи Й. Сталіна, Г. Плеханова, О. Богданова, Л. Троцького та М. Бухаріна, вони, у їх контексті, вивчали і розробляли філософію культури марксизму та розглядали ідеї і вчення провідних діячів ВКП(б) та КП(б)У про радянське національно-культурне будівництво. Культурфілософію К. Маркса та Ф. Енгельса висвіглили: С. Семковський, І. Премислер, Т. Степовий, І. Очинський, О. Бервицький, Я. Блудов, В. Юринець і П. Демчук, - два останні з яких зробили це з антисталінської позиції "діалектиків". Виходячи зі сталінської позиції, О. Бервицький та Т. Степовий засудили як антимарксистське культурфілософське вчення Г. Плеханова, тоді як І. Очинський, І. Премислер і Т. Степовий у цьому ключі вперше в філософії УСРР дослідили учення: О. Богданова, М. Бухаріна, Л. Троцького, В. Леніна, Й. Сталіна, - три перші з яких засудили як антирадянські. Розробляючи культурфілософські засади українського націонал-комунізму, М. Скрипник та Є. Гірчак, як і А. Річицький, В. Юринець і Т. Степовий, публічно засудили "великодержавно-російський націоналістичний ухил" Д. Лебеда, В. Ваганяна, Г. Зінов'єва і Ю. Ларіна, та згодом були змушені підтримати, як і всі філософи СРСР, наслідуючу цей ухил "теорію про злиття націй" Й. Сталіна.

□ Аналіз розроблення проблем філософії культури філософами УСРР у їх дослідженнях з історії української філософії та суспільно-політичної думки засвідчив, що основний внесок до цієї галузі зробили В. Юринець і П. Демчук, а також: В. Беркович, Ф. Беляєв, Я. Білик, І. Очинський, І. Поляков, М. Скрипник, Є. Гірчак і А. Хвиля. Три останні та В. Юринець присвятили увагу культурфілософським вченням в філософії й суспільно-політичній думці УСРР, як-от М. Хвильового і його опонентів. М. Скрипник і А. Хвиля, виходячи з настанов українського націонал-комунізму, розробили власні культурфілософські схеми історії українського національно-культурного відродження першої третини ХХ ст. В. Юринець висвіглив крізь призму розгляду перших поетичних збірок П. Тичини 1918 - 1925 рр. історію вітчизняних культуро-, націо- та державотворення від первісності до початку ХХ ст. і виконав системний культурфілософський аналіз "українських історично-політичних програм" ХІХ - першої третини ХХ ст.: "радянства", "марксизму" та "модернізму", - з позиції синтезу постулатів українських націонал-патріотизму й націонал-комунізму. В. Юринець, І. Очинський та П. Демчук навели й культурфілософські оцінки специфіки розвитку вітчизняного соціокультурного буття за епох Просвітництва, Романтизму і модерну в світлі аналізу життєвих та творчих шляхів його найвідоміших наукових, культурних і громадських

діячів XVIII - XX ст. Культурфілософські ідеї і вчення мислителів діаспори опинились у полі зору В. Юринця, П. Демчука, Я. Білика та І. Полякова, три перші з яких піддали критиці концепцію історії філософії України Д. Чижевського, тоді як В. Юринець та І. Поляков засудили й "расову теорію" "ідеологів українського націоналізму".

□ Аналіз розроблення проблем філософії культури філософами УСРР у їх дослідженнях з історії зарубіжних філософської і суспільно-політичної думок встановив, що основний внесок до цієї галузі зробили В. Юринець і П. Демчук, а також: О. Бервицький, В. Беркович, Н. Білярчик, В. Бон, І. Поляков, Т. Степовий. Досліджуючи, на основі синтезу ідей засновників марксизму та нових німецьких філософії і культурфілософії, західноєвропейську соціокультурну кризу кінця XIX - першої третини XX ст., В. Юринець та П. Демчук розглянули її крізь призму аналізу кризи "буржуазної філософії" модерну, як-от "філософії життя", головно вчень Ф. Ніцше і О. Шпенглера. Н. Білярчик, В. Бон, Т. Степовий, О. Бервицький та І. Поляков частково висвіглили зміст цієї кризи у контексті аналізу різних вимірів західноєвропейського соціокультурного буття кінця XIX - першої третини XX ст. У полі зору, переважно, В. Юринця і П. Демчука постали культурфілософські ідеї і вчення засновників як: позитивізму, класичного психоаналізу, інтуїтивізму, неогегельянства, - та, передусім, "філософії життя", а саме Ф. Ніцше й О. Шпенглера, так і чільних тогочасних західноєвропейських соціологічних шкіл, зокрема: расово-антропологічної, психологічної, "соціології пізнання" й ін. Якщо Т. Степовий і Я. Блудов висвіглили культурфілософські засади: енергетичної, географічної, органічної, расової, - та низки інших теорій суспільства, то В. Юринець і П. Демчук розкрили культурфілософські засновки євромарксизму, націонал-соціалізму та фашизму. Відповідні засади двох останніх з них також дослідили О. Бервицький, В. Бон і В. Поляков.

□ Внаслідок класифікування і системного аналізу двох умовних періодів науково-педагогічної діяльності В. Юринця: 1). "московського" (1920 - 1925), а саме навчання і відповідної діяльності в РСФРР; 2). "харківського" (1925 - 1935), чи відповідної діяльності в УСРР - в УІМЛ і ВУАМЛІН, - встановлено, що він був одним із творців харківської філософської школи та зробив найбільший внесок до культурфілософії як напряму філософії УСРР 20-30-х рр. XX ст. Розроблено бібліографію понад шістдесят його друкованих праць 1922 - 1933 рр. на основі її поділу на масиви досліджень: 1). з історії та теорії зарубіжної наукової думки, 2). українознавчі. Класифіковано і досліджено чотири такі етапи розвитку тематики наукового пошуку В. Юринця: 1). "московський" (1920 - 1925), 2). "перший уїмлівський" (1925 - 1926), 3). "другий уїмлівський" (1927 - 1930), 4). "вуамлінівський" (1931 - 1935), - впродовж яких він розробив, у контексті студій з історії і теорії вітчизняних і зарубіжних письменства, філософії і суспільно-політичної думки, переважно XVIII - початку XX ст., єдине відоме нині культурфілософське вчення в філософії УСРР 20-30-х рр. XX ст.

□ Дослідження філософії культури В. Юринця дозволило класифікувати і вивчити такі її чотири складові: 1). осмислення основних тенденцій українського та зарубіжного культуротворення від первісності до модерну; 2). інтерпретування марксистської історико-матеріалістичної концепції у контексті аналізу марксизму та класичних учень XVII - XX ст. про суспільство, державу й право; 3). визначення засад вчення про марксистську критичну думку як "марксівську форму філософії культури" та вчення про форму художнього твору; 4). розробка вчення про "стоїчну" й "гедонічну" форми майбутньої "соціалістичної культури". Виходячи з системного осмислення історії світового культуротворення, передусім європейських суспільства і культури від Нового часу до модерну, він визнав історію "української нації" - від первісності до УСРР, за невід'ємний складник загальноєвропейської історії. Принципово обстоюючи європейський - німецькоорієнтований, вектор вітчизняних націо-, державо- та культуротворення, В. Юринець обґрунтував з позиції "діалектиків" бачення соціалістичної культури на підставі критики недооцінки у СРСР активно-перетворюючого впливу надбудови на базис. Він констатував чільну роль саме діячів культури у поступі людства як головних суб'єктів цього надбудовного впливу - збудження формою художнього твору культуротворчої "психічної активності особи" та розвитку "життєвих установок" як рушіїв суспільної свідомості. Визнаючи, з огляду на це, за "найвищу форму філософії" новостворювану марксистську літературну критику як "марксівську форму філософії культури", В. Юринець розробив виразно антисталінську - гуманістичну, утопію про "стоїчну" й "гедонічну" форми "соціалістичної культури".

□ Дістало подальшого розвитку дослідження кампанії офіційних критики та засудження в УСРР наукових здобутків В. Юринця (1930 - 1935), яке дозволило класифікувати й комплексно розглянути такі чотири її етапи: 1). перший "партійно-літературознавчий" (квітень - грудень 1930), 2). перший "партійно-філософський" (вересень 1930 - травень 1931), 3). другий "партійно-літературознавчий" (травень 1931 - червень 1933), 4). другий "партійно-філософський" (червень 1933 - березень 1935). Їх специфіка зумовлена головною роллю під час кожного з них чільних суб'єктів цієї кампанії: представників вищої партійної і державної влади УСРР (Л. Каганович, С. Косіор, М. Скрипник, П. Постишев, Є. Гірчак та ін.) й провідних діячів її "літературознавчого" (Б. Коваленко, В. Коряк, І. Микитенко, В. Сухино-Хоменко та ін.) і "філософського" (О. Бервицький, Ф. Беляєв, В. Бон, О. Васильєва і ін.) "фронтів". Від публічного визнання на першому етапі культурфілософських праць В. Юринця Є. Гірчаком за "не марксистські", критики В. Юринця під час другого - на "філософському диспуті" в УІМЛ 1931 р., засудили його як чільного "меншовикуючого ідеаліста" - філософа УСРР. Найдокладніше засади культурфілософії В. Юринця розглянули: на другому етапі - Ф. Беляєв, на третьому - В. Сухино-Хоменко, а на четвертому - О. Бервицький, - які на політичне замовлення керівництва КП(б)У оголосили його

"псевдомарксистом" і ідеологом "українського войовничого фашизму".

□ Внаслідок комплексного вивчення місця і ролі П. Демчука в історії української філософії, а саме першого реконструювання "харківського" (1925 - 1934) періоду його науково-педагогічної діяльності, було встановлено, що він узяв активну участь у заснуванні харківської філософської школи і зробив безумовно вагомий внесок до філософії УСРР 20-30-х рр. XX ст. Розробляння бібліографії праць ученого 1926 - 1931 рр. дозволяє поділити її на три наступні групи досліджень з історії: 1). і теорії марксизму-ленінізму, 2). зарубіжних філософії й суспільно-політичної думки XIX - першої третини XX ст.; 3). українських філософії та суспільно-політичної думки того ж часу. Майже всі дев'ять публікацій першої групи засвідчили важливу роль П. Демчука в дискусії "деборінців" та "механістів", як і кампанії їх критики і засудження в 30-х рр. XX ст. Друга група в складі підгруп праць з історії: 1). "соціал-реформізму" та "соціал-фашизму" - австрійської й німецької суспільно-політичних думок кінця XIX - першої третини XX ст.; 2). "філософії фашизму" як західноєвропейської, головним чином німецької, філософії того ж періоду, - є його найвагомим внеском до культурфілософії УСРР. У трьох з п'яти публікацій третьої з груп було актуалізовано українознавчий вектор культурфілософського пошуку на основі ідей та вчень М. Зібера і Т. Шевченка та мислителів діаспори Д. Чижевського й І. Мірчука.

□ Комплексне дослідження культурфілософського пошуку П. Демчука в 1926 - 1931 рр. встановило, що він, виходячи у розроблянні тематики зарубіжної філософії культури, переважно, з праці "Банкрутство буржуазної філософії. Філософія капіталізму доби занепаду" німецького філософа-марксиста К. Зауерлянда, класифікував та дослідив ряд рис як "кризи загибелі" "капіталістичного світу": "масове безробіття", "одчайдушна розбуялість" "панівних клас", "гнійна аморальність", заклик до "технічного регресу", "глибокосяжний антираціоналізм" й ін., - так і кризи "буржуазної філософії" модерну. Визнаючи їх, як і К. Зауерлянд, за прояви занепаду монопольного капіталізму в Західній Європі першої третини XX ст., П. Демчук висвітлив відзначений ним "розклад капіталізму та капіталістичної культури" з огляду на його вивчення німецькими: культурфілософами (Р. Ейкен, К. Йоель, Е. Утіц, А. Швейцер і О. Шпенглер), істориками філософії й філософами, - модерну, в основному представниками "філософії життя" (Ф. Ніцше, Г. Кайзерлінг, Л. Циглер), неогегельянами та позитивістами. Він також дослідив культурфілософські вчення ідеологів: євромарксизму (М. Адлер), націонал-соціалізму (А. Гітлер) та фашизму (Б. Муссоліні). Протиставляючи російському вектору культуротворення європейський - саме німецькоцентричний, і обстоюючи ідею європеїзованої соціалістичної "молодої української культури" як складової "соціалістичної культури" СРСР, П. Демчук висвітлив культурфілософські погляди М. Зібера - "першого марксиста на Україні та Росії", і Т. Шевченка як головного діяча вітчизняної культури, й піддав критиці культурфілософські

погляди представників "білоемігрантської української філософії" Д. Чижевського та І. Мірчука.

□ З'ясовано, що в 1931 - 1935 рр. в УСРР тривала офіційна кампанія критики та засудження П. Демчука, яка представлена такими вперше класифікованими і вивченими "партійно-філософськими" етапами, як: 1). перший (січень 1931 - січень 1932), 2). другий (червень - липень 1933), 3). третій (січень 1934 - березень 1935). Активну участь у цій кампанії брали чимало колег П. Демчука з УІМЛ і ВУАМЛІН та, в цілому, "філософських фронтів" УСРР і РСФРР (П. Абдула, О. Бервицький, Ф. Беляєв, О. Васильєва та ін.). Помітний внесок до неї зробили: П. Постишев і О. Шліхтер, осередок КП(б)У філософсько-соціологічного відділення УІМЛ та редколегії журналу "Прапор марксизму-ленінізму" і газети "Комуніст". Підданий критиці на "філософському диспуті" в УІМЛ у 1931 р. як "деборінець", а невдовзі засуджений як "контрабандист контрреволюційного троцькізму, соціал-фашизму і націонал-демократизму" П. Абдулою, М. Уральцевим та А. Кушиком, П. Демчук був заарештований ДПУ УСРР по сфальсифікованій політичній справі т. зв. "УВО". Узагальнюючи підсумки критики П. Демчука, зокрема його культурфілософського пошуку, О. Бервицьким - визнання за ідеолога "войовничого українського фашизму", який розробляв неогегельянство як "теоретичну зброю фашизму", М. Шовкопляс зарахував ученого до "групи націоналістів і фашистів" НДІ філософії ВУАМЛІН.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія:

1. Вдовиченко Г.В. Культурфілософська спадщина філософів УСРР епохи "Розстріляного Відродження": монографія / Г.В. Вдовиченко. - К.: ВПЦ "Київський університет", 2015. - 511 с.

Наукові статті у вітчизняних фахових виданнях, що внесені до міжнародних наукометричних баз:

2. Вдовиченко Г.В. Місце та роль П. Демчука в історії філософської думки УСРР 20-х - 30-х рр. XX ст. / Г.В. Вдовиченко // Гуманітарні студії : збірник наукових праць. - К.: ВПЦ "Київський університет". - Випуск 21/2014. - С. 14-22.

3. Вдовиченко Г.В. Дослідження П. Демчуком проблеми "розкладу капіталістичної культури" та її висвітлення в зарубіжній філософії першої третини XX ст. / Г.В. Вдовиченко // Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка. Серія "Філософія. Політологія". - К.: ВПЦ "Київський університет". - Випуск 2 (116)/ 2014. - С. 14-18.

4. Вдовиченко Г.В. Філософія культури О.Шпенглера в оцінках П.Демчука: аналіз європейської соціокультурної кризи першої третини ХХ ст. // Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка. Серія "Філософія. Політологія". - К.: ВПЦ "Київський університет". - Випуск 1 (119)/2015. - С.9-13.

5. Вдовиченко Г.В. Проблематика філософії культури у дослідженнях П.Демчука з історії української філософії і суспільно-політичної думки // Гуманітарні студії : збірник наукових праць - К.: ВПЦ "Київський університет". - Випуск 25/2015. - С. 38-47.

Наукові статті у вітчизняних фахових виданнях:

6. Вдовиченко Г.В. Український модернізм: філософська спадщина М.Євшана і М.Хвильового / Г.В. Вдовиченко // Мультиверсум. Філософський альманах: Зб. наук. пр. - Вип. 51. - К.: Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України, 2005. - С. 127-135.

7. Вдовиченко Г.В. Марксизм і його критика в західноєвропейській філософії як об'єкт досліджень академіка В.Юринця / Г.В. Вдовиченко // Мультиверсум. Філософський альманах: Зб. наук. пр. - Вип. 52. - К.: Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України, 2006. - С. 3-19.

8. Вдовиченко Г.В. Академік В.Юринець як дослідник західноєвропейської філософської думки другої половини ХІХ - першої третини ХХ ст. / Г.В. Вдовиченко // Мультиверсум. Філософський альманах: Зб. наук. пр. - Вип. 53. - К.: Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України, 2006. - С. 43-55.

9. Вдовиченко Г.В. Філософська проблематика у спадщині М.Г. Хвильового / Г.В. Вдовиченко // Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка. Серія "Філософія. Політологія". - К.: ВПЦ "Київський університет". - Випуск 76-79/2006. - С. 125-127.

10. Вдовиченко Г.В. Критика кверофутуризму і панфутуризму М.Семенка в українській літературній дискусії 1920-х рр. / Г.В. Вдовиченко // Гуманітарні студії : збірник наукових праць - К.: ВПЦ "Київський університет". - Випуск 10/2011. - С. 3-16.

11. Вдовиченко Г.В. В.Юринець як історик філософії: дослідження марксизму-ленінізму / Г.В. Вдовиченко // Мультиверсум. Філософський альманах: Зб. наук. пр. - Вип. 6(104). - К.: Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України, 2011. - С. 105-121.

12. Вдовиченко Г.В. В.Юринець як історик філософії: дослідження зарубіжної філософської думки від античності до романтизму / Г.В. Вдовиченко // Мультиверсум. Філософський альманах: Зб. наук. пр. - Спецвипуск до Дня знань. - К.: Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України, 2011. - С. 13-32.

13. Вдовиченко Г.В. В.Юринець як історик філософії: дослідження зарубіжної філософської думки кінця ХІХ - початку ХХ ст. / Г. В. Вдовиченко // Мультиверсум. Філософський

- альманах: Зб. наук. пр. - Вип. 7(105). - К.: Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України, 2011. - С. 70-82.
14. Вдовиченко Г.В. Філософські та суспільно-політичні погляди Т.Шевченка і П.Куліша в дослідженнях В.Юринця / Вдовиченко Г.В. // Політологічний вісник: зб. наук. пр. - К.: ІНТАС, 2011. - Вип. 56. - С. 51-59.
15. Вдовиченко Г.В. Філософські та суспільно-політичні погляди С.Єфремова і М.Грушевського в дослідженнях В.Юринця / Вдовиченко Г.В. // Політологічний вісник: зб. наук. пр. - К.: ІНТАС, 2011. - Вип. 57. - С. 16-23.
16. Вдовиченко Г.В. Філософські та суспільно-політичні погляди В.Винниченка в дослідженнях В. Юринця / Вдовиченко Г.В. // Політологічний вісник: зб. наук. пр. - К.: ІНТАС, 2011. - Вип. 58. - С. 8-16.
17. Вдовиченко Г.В. Філософські та суспільно-політичні погляди М.Хвильового в дослідженнях В. Юринця / Вдовиченко Г.В. // Політологічний вісник: зб. наук. пр. - К.: ІНТАС, 2012. - Вип. 59. - С. 26-35.
18. Вдовиченко Г.В. Філософські та суспільно-політичні погляди Д. Донцова в дослідженнях В. Юринця / Вдовиченко Г.В. // Політологічний вісник: зб. наук. пр. - К.: ІНТАС, 2012. - Вип. 61. - С. 14-23.
19. Вдовиченко Г.В. Філософія культури як напрям розвитку філософської думки УСРР у 1920-х - 1930-х рр. / Г.В. Вдовиченко // Мультиверсум. Філософський альманах: Зб. наук. пр. - Вип. 3(111). - К.: Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України, 2012. - С. 158-169.
20. Вдовиченко Г.В. Філософія культури В.Юринця: "діалектичне" тлумачення історичного матеріалізму / Г.В. Вдовиченко // Мультиверсум. Філософський альманах: Зб. наук. пр. - Вип. 4(112). - К.: Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України, 2012. - С. 98-109.
21. Вдовиченко Г.В. Філософія культури В.Юринця: вчення про "тип соціалістичної культури" / Г.В. Вдовиченко // Мультиверсум. Філософський альманах: Зб. наук. пр. - Вип. 5(113). - К.: Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України, 2012. - С. 91-102.
22. Вдовиченко Г.В. Філософія культури В.Юринця: вчення про форму художнього твору і "марксівську форму філософії культури" / Г.В. Вдовиченко // Мультиверсум. Філософський альманах: Зб. наук. пр. - Вип. 7(115). - К.: Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України, 2012. - С. 127-138.
23. Вдовиченко Г.В. Проблематика філософії культури у дослідженнях П.Демчука з історії зарубіжних філософії і суспільно-політичної думки / Г. В. Вдовиченко // Гуманітарні студії : збірник наукових праць. - К.: ВПЦ "Київський університет". - Випуск 12/2012. - С. 36-45.
24. Вдовиченко Г.В. Культурфілософська спадщина філософів УСРР 20-х - 30-х рр. ХХ ст. у оцінках дослідників / Вдовиченко Г.В. // Політологічний вісник: Зб-к. наук. праць - К.: ВАДЕКС, 2013. - Вип. 71. - С. 32-43.

25. Вдовиченко Г.В. Культурфілософські здобутки філософів УСРР 20-х - 30-х рр. ХХ ст. у галузі дослідження марксизму-ленінізму / Вдовиченко Г.В. // Політологічний вісник: Зб-к. наук. праць - К.: ВАДЕКС, 2014. - Вип. 72. - С. 36-46.
26. Вдовиченко Г.В. Культурфілософські здобутки філософів УСРР 20-х - 30-х рр. ХХ ст. у галузі дослідження історії зарубіжних філософії і суспільно-політичної думки / Вдовиченко Г.В. // Політологічний вісник: Зб-к. наук. праць - К.: ВАДЕКС, 2014. - Вип. 73. - С. 92-102.
27. Вдовиченко Г.В. Культурфілософські здобутки філософів УСРР 20-х - 30-х рр. ХХ ст. у галузі дослідження історії українських філософії і суспільно-політичної думки / Вдовиченко Г.В. // Політологічний вісник: Зб-к. наук. праць - К.: ВАДЕКС, 2014. - Вип. 74. - С. 74-85.
28. Вдовиченко Г.В. Культурфілософський пошук українських радянських філософів як об'єкт критики та засудження в УСРР у 30-х рр. ХХ ст. / Вдовиченко Г.В. // Політологічний вісник: Зб-к. наук. праць - К.: ВАДЕКС, 2014. - Вип. 75. - С. 59-70.

Матеріали наукових конференцій:

29. Вдовиченко Г.В. В.Юринець як історик філософії / Г.В. Вдовиченко // Дні науки філософського факультету-2006: Міжнародна наукова конференція (12-13 квітня 2006 року): Матеріали доповідей та виступів. - К.: ВПЦ "Київський університет", 2006. - Ч.ІІ. - С. 11-12.
30. Вдовиченко Г.В. Творча спадщина П.Тичини як об'єкт історико-філософського дослідження В.Юринця / Г.В. Вдовиченко // Дні науки філософського факультету-2007: Міжнародна наукова конференція (18-19 квітня 2007 року): Матеріали доповідей та виступів. - К.: ВПЦ "Київський університет", 2007. - Ч.ІV. - С. 6-8.
31. Вдовиченко Г.В. П.Демчук як історик філософії / Г.В. Вдовиченко // Людина. Світ. Суспільство (До 175-річчя філософського факультету). Дні науки філософського факультету-2009: Міжнар. наук. конф. (21-22 квітня 2009 року): Матеріали доповідей та виступів. - К.: ВПЦ "Київський університет", 2009. - Ч.ІІ. - С. 11-14.
32. Вдовиченко Г.В. Українознавча наукова спадщина В.Юринця / Г.В. Вдовиченко // Дні науки філософського факультету-2010: Міжнародна наукова конференція (21-22 квітня 2010 року): Матеріали доповідей та виступів. - К.: ВПЦ "Київський університет", 2010. - Ч.ІІ. - С. 5-7.
33. Вдовиченко Г.В. П.Демчук як дослідник українських філософії та філософської культури / Г.В. Вдовиченко // "Дні науки філософського факультету-2011", Міжн. наук. конф. (2011; Київ): Міжнародна наукова конференція "Дні науки філософського факультету-2011", 20-21 квіт. 2011 р.: [матеріали доповідей та виступів]. - К.: ВПЦ "Київський університет", 2011. - Ч.2. - С. 8-11.
34. Вдовиченко Г.В. Філософія культури В.Юринця / Г.В. Вдовиченко // "Дні науки філософського факультету-2012", Міжн. наук. конф. (2012; Київ): Міжнародна наукова

- конференція "Дні науки філософського факультету-2012", 18-19 квіт. 2012 р.: [матеріали доповідей та виступів]. - К.: ВПЦ "Київський університет", 2012. - Ч.2. - С. 15-18.
35. Вдовиченко Г.В. Проблематика філософії культури у дослідженнях П. Демчука / Г.В. Вдовиченко // "Дні науки філософського факультету-2013", Міжн. наук. конф. (2013; Київ): Міжнародна наукова конференція "Дні науки філософського факультету-2013", 16-17 квіт. 2013 р.: [матеріали доповідей та виступів]. - К.: ВПЦ "Київський університет", 2013. - Ч.2. - С. 14-16.
36. Вдовиченко Г.В. Напрями розвитку філософії культури у філософській думці УСРР 20-30-х рр. ХХ ст. / Г.В. Вдовиченко // "Дні науки філософського факультету-2015", Міжн. наук. конф. (2015; Київ). Міжнародна наукова конференція "Дні науки філософського факультету-2015", 21-22 квіт. 2015 р.: [матеріали доповідей та виступів]. - К.: ВПЦ "Київський університет", 2015. - Ч. 2. - С. 10-13.
37. Вдовиченко Г.В. Культурфілософія В. Юринця як об'єкт офіційних критики і засудження в УСРР у 30-х рр. ХХ ст. / Г.В. Вдовиченко // "Дні науки філософського факультету-2016", Міжн. наук. конф. (2016; Київ). Міжнародна наукова конференція "Дні науки філософського факультету-2016", 20-21 квіт. 2016 р.: [матеріали доповідей та виступів]. - К.: ВПЦ "Київський університет", 2016. - Ч. 2. - С. 10-12.
38. Вдовиченко Г.В. Культурфілософський пошук П. Демчука як об'єкт офіційних критики і засудження в УСРР у 30-х рр. ХХ ст. / Г.В. Вдовиченко // "Дні науки філософського факультету-2017", Міжн. наук. конф. (2017; Київ). Міжнародна наукова конференція "Дні науки філософського факультету-2017", 25-26 квіт. 2017 р.: [матеріали доповідей та виступів]. - К.: ВПЦ "Київський університет", 2017. - Ч. 2. - С. 8-10.

Підручники

39. Вдовиченко Г.В. Українська філософська думка у 20-30-ті роки ХХ ст. / Г.В. Вдовиченко // Історія української філософії: Підручник [авт. кол. Русин М.Ю., Огородник І.В., Бондар С.В., Руденко С.В. та ін.]. - К.: Академвидав, 2008. - С. 524-547.
40. Вдовиченко Г.В. Українська філософська думка у 20-30-ті роки ХХ ст. / Г.В. Вдовиченко // Історія української філософії: Підручник (до 175-річчя від заснування Київського університету) [авт. кол. Русин М.Ю., Огородник І.В., Бондар С.В., Руденко С.В. та ін.]. - К.: ВПЦ "Київський університет", 2008. - С. 485-506.

АНОТАЦІЯ

Вдовиченко Г.В. Філософія культури як напрям філософської думки України 20-30-х рр. ХХ ст. (Історико-філософський аналіз). - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук за спеціальністю

09.00.05 - історія філософії. Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Міністерство освіти і науки України. - Київ, 2017.

У дисертації вперше комплексно проаналізовано історію філософії культури як напряму філософії УСРР 20-30-х рр. ХХ ст. Центром його розвитку була харківська філософська школа, передусім науковці філософсько-соціологічного відділення УІМЛ В. Юринець, П. Демчук і їх колеги: Я. Білик, Я. Блудов, В. Бон, Т. Степовий та ін. За епохи українізації - під тиском сталінізму, але, частково, і під впливом європейських філософії й філософії культури, ці вчені поклали початок державній інституціоналізації вітчизняної філософії. Важливим складником цього процесу був розвиток сімох напрямів україномовного культурфілософського пошуку в галузях їх студій з історії і теорії марксизму-ленінізму та українських і зарубіжних філософії та суспільно-політичної думки.

Вивчаючи й розробляючи філософію культури марксизму, вони дослідили розвиток української культури ХVІІІ - першої третини ХХ ст., зокрема культурфілософські ідеї та вчення її діячів та представників українських філософії й суспільно-політичної думки діаспори і УСРР, та західноєвропейську соціокультурну кризу кінця ХІХ - першої третини ХХ ст. у контексті висвітлення вчень зарубіжних культурфілософів і культурфілософських ідей у зарубіжній суспільно-політичній думці. Вперше комплексно вивчено науковий доробок чільних розробників філософії культури у філософії УСРР В. Юринця та П. Демчука, перший з яких розробив власну антисталінську філософію культури, а другий дослідив тему розкладу капіталізму і капіталістичної культури.

Ключові слова: філософія культури, філософія культури УСРР 20-30-х рр. ХХ ст., філософія УСРР 20-30-х рр. ХХ ст., харківська філософська школа, марксизм, українізація, "Розстріляне Відродження", філософсько-соціологічне відділення УІМЛ, ВУАМЛІН, радянське національно-культурне будівництво.

АННОТАЦІЯ

Вдовиченко Г.В. Философия культуры как направление философской мысли Украины 20-30-х гг. ХХ ст. (Историко-философский анализ). - Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени доктора философских наук по специальности 09.00.05 - история философии. Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Министерство образования и науки Украины. - Киев, 2017.

В диссертации впервые комплексно изучена история философии культуры как направления философии УССР 20-30-х гг. ХХ в. Центром его развития была харьковская философская школа, прежде всего учёные философско-социологического отделения УИМЛ В. Юринец, П. Демчук и их коллеги: Я. Билык, Я. Блудов, В. Бон, Т. Степовой и др. Во время

эпохи украинизации - под давлением сталинизма, но, частично и под влиянием европейских философии и философии культуры, этими учёными было положено начало государственной институционализации отечественной философии. Важной составляющей этого процесса было развитие семи направлений украиноязычного культурфилософского поиска в отраслях их исследований по истории и теории марксизма-ленинизма и украинских и зарубежных философии и общественно-политической мысли.

Первую из них развивали: А. Бервицкий, Я. Блудов, Е. Гирчак, П. Демчук, И. Очинский, А. Ричицкий, Я. Розанов, С. Семковский, Н. Скрыпник, Т. Степовой, А. Хвыля и В. Юринец. Эти учёные изучали философию культуры марксизма и исследовали учения ведущих деятелей ВКП(б) и КП(б)У про советское национально-культурное строительство в контексте дискуссии "диалектиков" и "механистов" и инициированной И. Сталиным кампании критики: Г. Плеханова, О. Богданова, Л. Троцкого и М. Бухарина. Они были вынуждены осудить идеи и учения этих мыслителей, "диалектиков" и "механистов" как антисоветские с просталинской позиции и перейти от критики украинского и "великодержавно-российского" "националистических уклонов" в КП(б)У и ВКП(б) к поддержке развивающей второй из них "теории о слиянии наций" И. Сталина.

Вторую отрасль развивали: В. Беркович, Ф. Беляев, Я. Билык, П. Демчук, И. Очинский, И. Поляков, Н. Скрыпник, Е. Гирчак, А. Хвыля и В. Юринец, - исследовавшие развитие украинской культуры XVIII - первой трети XX вв. и культурфилософские идеи как её деятелей, так и в философии и общественно-политической мысли диаспоры и УССР. Четыре последних из них разрабатывали культурфилософские версии украинского национально-культурного возрождения первой трети XX в. с позиции украинского национал-коммунизма. И. Очинский, В. Юринец и П. Демчук изучали специфику отечественной культуры Просвещения, Романтизма и модерна в свете анализа жизни и творчества его ведущих деятелей XVIII - XX вв., а два последних вместе с Я. Билыком и И. Поляковым критически изучили культурфилософские идеи и учения мыслителей диаспоры. Третью отрасль развивали: О. Бервицкий, В. Беркович, Н. Билярчик, В. Бон, П. Демчук, И. Поляков, Т. Степовой и В. Юринец, - исследовавшие как западноевропейский социокультурный кризис конца XIX - первой трети XX в., так и идеи и учения зарубежных культурфилософов и культурфилософские идеи в зарубежной общественно-политической мысли того времени. В. Юринец и П. Демчук изучили культурфилософские основы евромарксизма, национал-социализма и фашизма, исследованные и А. Бервицким, В. Боном и В. Поляковым, а Т. Степовой и Я. Блудов изучили культурфилософские основы: энергетической, географической, органической, расовой, - и ряда других теорий общества. Наибольший вклад в исследование упомянутого кризиса сделали В. Юринец и П. Демчук, рассмотревшие его в свете анализа кризиса "буржуазной философии" модерна.

Они изучили культурфилософские идеи и учения как творцов: позитивизма, классического психоанализа, интуитивизма, неогегельянства и "философии жизни", - так и ведущих зарубежных социологических школ того времени. Впервые комплексно изучены научное наследие и кампании критики и осуждения в УССР академика ВУАН В. Юринца и члена-корреспондента ВУАН П. Демчука - ведущих разработчиков философии культуры в философии УССР эпохи "Расстрелянного Возрождения". В. Юринец разработал оригинальную антисталинскую неомарксистскую философию культуры, в частности учение про "гедоническую" и "стоическую" формы "типа социалистической культуры", а П. Демчук системно исследовал "разложение капитализма и капиталистической культуры" в свете идей немецких культурфилософии, философии и истории философии модерна.

Ключевые слова: философия культуры, философия культуры УССР 20-30-х гг. XX в., философия УССР 20-30-х гг. XX в., харьковская философская школа, марксизм, украинизация, "Расстрелянное Возрождение", философско-социологическое отделение УИМЛ, ВУАМЛИН, советское национально-культурное строительство.

ANNOTATION

Vdovychenko G.V. Philosophy of Culture as Trend of Ukrainian Philosophical Thought of the 1920s - 1930s (History of Philosophy Analysis). - Manuscript.

Thesis for a doctor's degree in philosophy by speciality 09.00.05 - History of Philosophy. Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv, 2017.

Complex analysis of philosophy of culture as the trend of the UkSSR philosophy of the 1920s - 1930s is provided in the dissertation for the first time. Its center was the Kharkiv philosophical school, first of all represented by scholars of the philosophy and sociology department of UIML V. Urynets, P. Demchyk and their colleagues: Y. Bilyk, Y. Bludov, V. Bon, T. Stepovyi etc. During ukrainization period - under stalinism pressure, but, partly, due to the influence of european philosophy and philosophy of culture, they started state institutionalising of ukrainian philosophy. Important part of this process was the developing in ukrainian language of seven directions of philosophy of culture searching in trends of their studies in history and theory of marxism-leninism and ukrainian and foreign philosophy and social and political thought.

Learning and developing marxist philosophy of culture, they have searched development of ukrainian culture of XVIII - first third of XX cc., for example philosophy of culture ideas and doctrines of its representatives and those of ukrainian philosophy and social and political thought in diaspora and the UkSSR. They have also searched westeuropean social and cultural crisis of the late

XIX - early XX cc. in context of studying foreign philosophy of culture doctrines and philosophy of culture ideas in foreign social and political thought. Complex analysis of V. Urynets and P. Demchyk achievements as the leading developers of philosophy of culture in the UkSSR philosophy is provided for the first time. The first of them developed his own antistalinist philosophy of culture and the second studied crisis of capitalism and capitalist culture.

Key words: philosophy of culture, UkSSR philosophy of culture of the 1920s - 1930s, UkSSR philosophy of the 1920s - 1930s, Kharkiv philosophical school, marxism, ukrainization, "Red Renaissance", philosophy and sociology department of UIML, VUAMLIN, soviet national and cultural construction.